

Perspektywy przyjęcia euro według polskich przedsiębiorstw niefinansowych

Łukasz Postek*, Grzegorz Tchorek#, Izabela D. Tymoczko‡

Nadesłany: 18 czerwca 2014 r. Zaakceptowany: 22 stycznia 2015 r.

Streszczenie

W ostatnich latach poparcie dla wprowadzenia euro w Polsce wśród przedsiębiorstw charakteryzowało się dużą zmiennością. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej przedsiębiorcy byli przychylni integracji walutowej, ale po wybuchu kryzysu zadłużeniowego w strefie euro, od 2010 r. poparcie dla zamiany złotego na euro spadło.

Badanie ankietowe NBP z 2013 r. pokazało, że około 70% przedsiębiorstw niefinansowych popierało przyjęcie euro. Wśród zwolenników pełnej integracji walutowej aż 40% uzależniało jednak swoją akceptację od osiągnięcia przez Polskę wysokiego stopnia konwergencji z gospodarką strefy euro oraz przeprowadzenia reform, a kolejne 33% – od poprawy sytuacji w samej strefie euro.

Warunkowe poparcie dla przyjęcia wspólnej waluty odzwierciedla ewolucję postrzegania bilansu korzyści i kosztów integracji walutowej na skutek doświadczeń kryzysowych strefy euro oraz słabości instytucjonalnych europejskiej unii walutowej. Może to jednocześnie sugerować wzrost świadomości przedsiębiorstw, że do czerpania korzyści z przyjęcia euro konieczne jest spełnienie pewnych warunków. Z jednej strony wiążą się one z zapewnieniem stabilności strefy euro, a z drugiej z konwergencją realną polskiej gospodarki i koniecznością dysponowania zasobami decydującymi o międzynarodowej konkurencyjności.

Słowa kluczowe: integracja europejska, UGW, badania ankietowe, euro

JEL: F15, F3, C8

---

* Narodowy Bank Polski, Instytut Ekonomiczny; Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych;
e-mail: lukasz.postek@nbp.pl.

Narodowy Bank Polski, Instytut Ekonomiczny; Uniwersytet Warszawski, Wydział Zarządzania;
e-mail: grzegorz.tchorek@nbp.pl.

‡ Narodowy Bank Polski, Instytut Ekonomiczny; e-mail: izabela.tymoczko@nbp.pl.

1. Wstęp

Mimo traktatowego zobowiązania do przyjęcia euro zagadnienie to budzi wiele kontrowersji o charakterze ekonomicznym, społecznym i politycznym. Wynika to z jednej strony z problemów z kwantyfikacją poszczególnych elementów bilansu korzyści i kosztów integracji walutowej, a z drugiej strony z konieczności rozpatrywania ich w krótkim i długim okresie. Dodatkowo kryzys gospodarczy podkreślił istotne słabości dotychczasowego modelu funkcjonowania unii walutowej, zwiększając rzeczywiste i postrzegane ryzyko. W zestawieniu bilansu szans i zagrożeń wynikających z zamiany złotego na euro oprócz ocen zdolności konkurencyjnej polskiej gospodarki i przedsiębiorstw należy również uwzględnić zdolność Unii Europejskiej do zreformowania mechanizmów funkcjonowania strefy euro.

Mankamentem literatury i badań empirycznych, zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym, jest słabe rozpoznanie postaw wobec euro oraz postrzeganego i rzeczywistego bilansu korzyści i kosztów przedsiębiorstw wynikających z jego przyjęcia. Nieliczne analizy odnoszą się najczęściej do pojedynczych podmiotów bądź sektorów. Poważnym utrudnieniem w formułowaniu uniwersalnych wniosków jest brak porównywalności wyników badań, które często koncentrują się na problemach specyficznych dla danej próby.

Poniższy tekst jest próbą wypełnienia zarysowanej powyżej luki poznawczej w krajowej literaturze przedmiotu. W pierwszej części przedstawiono determinanty postaw wobec euro oraz zrelacjonowano wyniki badań opinii publicznej na temat euro w Polsce. Następnie omówiono wyniki badań postaw polskich przedsiębiorców wobec euro do 2010 r. W kolejnej części, empirycznej, zaprezentowano wyniki badań opinii przedsiębiorstw na podstawie danych jednostkowych pochodzących z rocznego badania ankietowego NBP przeprowadzonego w okresie kwiecień – maj 2013 r. na próbie 1186 przedsiębiorstw niefinansowych.

2. Postrzeganie euro w Polsce

2.1. Determinanty postaw wobec euro

Ocenę postaw polskich przedsiębiorstw wobec euro warto poprzedzić skrótowym przedstawieniem determinant poparcia społecznego dla euro oraz jego ewolucją w Polsce. Można bowiem zakładać, że kształtowanie się poparcia przedsiębiorców dla wspólnej waluty będzie przebiegać podobnie jak kształtowanie się postaw społecznych.

Na podstawie bogatego przeglądu literatury Osieńska (2013) przedstawiła analizę czynników mogących decydować o postawach społecznych wobec euro. Autorka wskazuje na trzy grupy potencjalnych czynników: makroekonomiczne, mikroekonomiczne (grupa wiekowa, płeć, wykształcenie etc.) i czynniki związane ze społecznym charakterem pieniądza, co oznacza jego postrzeganie zarówno instrumentalne (środek płatniczy), jak i emocjonalne (np. postrzeganie pieniądza jako symbolu narodowego). Postawy wobec pieniądza, który ma charakter zjawiska społecznego, opierają się na zaufaniu, są więc wypadkową czynników ekonomicznych, społecznych i indywidualnych. Czynniki te przedstawiono w tabeli 1.

Można przypuszczać, że z punktu widzenia przedsiębiorstw w ocenie poparcia dla euro będą dominować czynniki mikro- i makroekonomiczne. Przemawia za tym tzw. koncepcja utylitarna, odwołująca

się do postrzeganych oraz oczekiwanych przez pojedyncze podmioty korzyści i kosztów ekonomicznych związanych z przyjęciem euro.

Wśród głównych czynników decydujących o postawach wobec euro w literaturze wyróżnia się inflację jako najważniejszego przeciwnika zaufania do pieniądza (Kaelberger 2007) oraz wzrost gospodarczy i bezrobocie. Są to istotne zmienne uwzględniane w ekonomii politycznej, które stanowią efekt prowadzonej polityki makroekonomicznej i decydują o popularności rządów (Roth, Jonung, Nowak-Lehmann 2011).

Zidentyfikowane w literaturze czynniki makroekonomiczne decydujące o postawach wobec euro wykraczają poza te trzy zmienne i charakteryzują się różnym kierunkiem oddziaływania. Dobrym przykładem są parametry makroekonomiczne związane z jakością polityki pieniężnej i fiskalnej. Przed przyjęciem euro wspólna waluta cieszyła się większym poparciem w tych krajach, w których stabilność polityki makroekonomicznej była niższa (większy deficyt, wysoka inflacja). Uczestnictwo w strefie euro było postrzegane jako czynnik dyscyplinujący politykę fiskalną i pieniężną. Po wprowadzeniu euro w krajach doświadczających wyższego deficytu i inflacji zmniejszało się poparcie dla euro. Podobna zmiana oceny nastąpiła również w przypadku bezrobocia. Przed przyjęciem euro jego wyższemu poziomowi towarzyszyło większe poparcie dla euro, ale po wprowadzeniu wspólnej waluty zależność stała się odwrotna i poparcie dla euro spadło. W strefie euro przed kryzysem wspólna waluta cieszyła się większym poparciem w krajach o szybszym wzroście gospodarczym niż krajach, które rozwijały się wolniej. Może to świadczyć, że lepsza kondycja gospodarki spoza strefy euro osłabia bodźce do zamiany waluty krajowej na euro, nawet jeśli gorsza kondycja strefy euro nie jest skutkiem posługiwania się wspólną walutą. Spośród czynników makroekonomicznych zidentyfikowano również istotną zmienną w postaci zmian kursu waluty krajowej. W przypadku krajów strefy euro jego aprecjacja była zazwyczaj związana ze wzrostem poparcia dla wspólnej waluty, a deprecjacja ze spadkiem. W krajach UE spoza strefy euro aprecjacji kursu waluty krajowej towarzyszyło zmniejszenie poparcia dla euro, a jej deprecjacji – wzrost poparcia.

Wyniki badań Eurobarometru prowadzonych na zlecenie Komisji Europejskiej pozwalają na wskazanie kilku faz poparcia społecznego dla euro w krajach strefy euro od 1990 r. Lata 1990–1997 charakteryzowały się malejącym poparciem dla euro; jesienią 1997 r. zanotowano jego najniższy poziom. Szczególnie silny spadek poparcia dla euro w podokresie 1990–1993 można tłumaczyć zaburzeniami w funkcjonowaniu Europejskiego Systemu Walutowego i niestabilnością kursów walut niektórych krajów (Banducci, Karp, Loedel 2003). W okresie wypełniania kryteriów i kwalifikowania do strefy euro (1997–1999), który pod względem ekonomicznym przyniósł wiele korzyści krajom członkowskim (stabilizacja finansów publicznych, spadek inflacji i stóp procentowych), odnotowano wzrost poparcia dla euro. W latach 1999–2001, po wprowadzeniu euro w formie bezgotówkowej, poparcie dla wspólnej waluty spadło, m.in. na skutek jego deprecjacji względem dolara amerykańskiego (Hobolt, Leblond 2009). Odwrócenie tendencji spadkowej kursu euro względem dolara w latach 2001–2002 oraz wprowadzenie euro w postaci gotówkowej przyczyniło się do wzrostu poparcia dla wspólnej waluty do historycznie najwyższego poziomu (Roth, Jonung, Nowak-Lehmann 2011). W 2003 r. w publicznej dyskusji dotyczącej efektów euro pojawił się (niepotwierdzony empirycznie) argument silnego wzrostu cen po jego fizycznym wprowadzeniu do obrotu (tzw. efekt cappuccino), co doprowadziło do ponownego zmniejszenia poparcia dla wspólnej waluty. Od tego momentu poparcie dla euro pozostawało stabilne i, co interesujące, spadło jedynie nieznacznie w wyniku kryzysu zadłużeniowego. Badania Eurobarometru dotyczące zagregowanych danych dla strefy euro, ale też pojedynczych krajów, jak Niemcy, Francja

i Włochy, pozwoliły stwierdzić, że do końca 2011 r. spadek poparcia dla euro był mniejszy niż spadek poparcia dla działań Europejskiego Banku Centralnego, który był źle oceniany m.in. za brak odpowiedniej dbałości o stabilność finansową przed kryzysem (Gros, Roth 2011). Autorzy argumentują, że społeczeństwa innym zaufaniem darzyły pieniądź spełniający swoje funkcje ekonomiczne i społeczne niż instytucje odpowiedzialne za jego kreację i stabilność systemu (jednocześnie spadło poparcie dla Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego).

Oslabienie poparcia dla euro w okresie kryzysu było silniejsze w krajach UE niebędących członkami strefy euro. Pokazany w dalszej części tekstu spadek społecznego poparcia dla euro w Polsce nie był zjawiskiem odosobnionym (Roth, Jonung, Nowak-Lehmann 2011). Znaczne spadki poparcia dla euro od 2008 r. odnotowano również w Danii, Szwecji, Wielkiej Brytanii i Czechach, czyli w krajach tradycyjnie nastawionych sceptycznie wobec integracji walutowej. Można to traktować jako przejaw społecznego weta wobec planów integracji walutowej w niektórych z tych krajów w obliczu negatywnych doświadczeń europejskiej unii walutowej. W tym samym czasie nieznaczny wzrost społecznego poparcia dla euro nastąpił na Litwie i Łotwie oraz na Węgrzech, czyli w krajach, w których skutki kryzysu były dotkliwe.

Przytoczone przykłady mogą sugerować, że postawy wobec euro czy szerzej wobec waluty krajowej i wspólnej mają w pewnej mierze charakter ekonomiczny, ale też emocjonalny. Mimo że euro nie odpowiada za wszystkie niedoskonałości funkcjonowania strefy euro, jednak w sposób klarowny dla wszystkich uczestników życia gospodarczego wyznacza granice między tym, co krajowe (narodowe), a tym, co wspólne (europejskie). Negatywny stosunek do euro może być skutkiem przerzucania odpowiedzialności za niepowodzenia ekonomiczne na poziom wspólnotowy, czemu sprzyja obarczanie odpowiedzialnością waluty euro.

W badaniach poparcia dla euro warto zwrócić uwagę na wrażliwość ich wyników na operacjonalizację zmiennej zależnej (poparcia euro). Gros i Roth (2011) wykazali, że wprowadzenie rozróżnienia między zaufaniem (*trust*) wobec euro, rozumianym jako zaufanie do stabilności i siły nabywczej pieniądza, a poparciem dla euro (*support*), tzn. poparciem dla idei wspólnej waluty, może dawać różne wyniki badań. Podkreślają, że w literaturze nie poświęcono temu problemowi wiele miejsca. W analizach postaw wobec euro proponują wykorzystanie jako bardziej miarodajnej koncepcji poparcia, a nie zaufania.

2.2. Stosunek Polaków do euro

Postawy Polaków wobec euro od 2004 r. do początku 2013 r. można podzielić na dwa podokresy. Pierwszy, od wejścia w struktury UE do początku kryzysu zadłużeniowego w strefie euro pod koniec 2009 r., charakteryzował się zmiennym, choć rosnącym poparciem dla wspólnej waluty. Można to wyjaśnić pozytywnymi doświadczeniami z akcesji do UE i relatywnie dobrą kondycją gospodarki polskiej, unijnej, jak też światowej. W Unii Europejskiej, ale też w całym światowym systemie gospodarczym w latach 2002–2007 następowała znaczna obniżka kosztu pieniądza, intensyfikacja przepływu kapitału i wymiany handlowej oraz wzrost PKB (NBP 2009). Jednocześnie raporty instytucji europejskich raczej pozytywnie oceniały funkcjonowanie strefy euro (EBC 2008; EC 2008). Nowe kraje członkowskie UE chętnie przyjmowały euro (Słowenia, Malta i Cypr w 2007 i 2008 r.), zabiegały o wstąpienie do unii walutowej (Słowacja, Litwa, Łotwa, Estonia przebywały w ERM II) bądź wyrażały nadzieje na szybkie zastąpienie walut narodowych przez euro (Bułgaria, Polska, Węgry).

Wybuch globalnego kryzysu gospodarczego, zainicjowany bankructwem banku inwestycyjnego Lehman Brothers we wrześniu 2008 r., spowodował turbulencje w całym międzynarodowym systemie finansowym i walutowym. Wystąpienie zjawiska *credit crunch*, poszukiwanie bezpiecznych aktywów oraz gwałtowna deprecjacja walut krajów rynków wschodzących, w tym polskiego złotego, zwiększyły rolę euro jako bezpiecznej przystani (Osińska, Torój 2012). Nastąpił wzrost poparcia dla euro i w pierwszej połowie 2009 r. osiągnęło ono najwyższy poziom od momentu rozpoczęcia jego monitorowania w badaniach Eurobarometru dla Polski. Kształtowanie się postaw wobec euro przedstawiono na wykresie 1.

Poparcie dla euro zaczęło zanikać od początku kryzysu zadłużeniowego w strefie euro na przełomie 2009 i 2010 r., a negatywne nastawienie do wspólnej waluty pogłębiało się wraz z eskalacją problemów krajów strefy euro i trudnościami instytucji europejskich z zapewnieniem stabilności systemu wspólnej waluty. Z rynków finansowych kryzys przeniósł się do sfery realnej i obnażył słabości modelu wzrostu opartego na tanim finansowaniu, któremu towarzyszyły boomy kredytowe, nieefektywny system nadzoru bankowego oraz brak konkurencyjności części gospodarek strefy euro (Albiński 2014; Tchorek 2014). W niektórych krajach członkowskich strefy euro wystąpiło wiele procesów zagrażających trwałemu funkcjonowaniu unii walutowej. Wynikały one ze znacznej niestabilności sektora bankowego, skokowego wzrostu zadłużenia publicznego, znacznego podwyższenia długoterminowych stóp procentowych, zatrzymania napływu oraz odpływu kapitału (*sudden stop and reversal*), a także fragmentacji rynków finansowych i tendencji recesyjnych (NBP 2014). Brakowało mechanizmu reagowania kryzysowego, czemu towarzyszyła ograniczona i opieszala reakcja EBC jako pożyczkodawcy ostatniej instancji. Wzrosły obawy o kondycję poszczególnych gospodarek strefy euro (Grecji, Irlandii, Portugalii, Hiszpanii, Włoch) oraz zwiększyło się prawdopodobieństwo rozpadu strefy euro.

W tym samym czasie kondycja polskiej gospodarki na tle pozostałych krajów UE pozostawała bardzo dobra (Polański 2014), a złoty od drugiego kwartału 2009 r. podlegał aprecjacji. Jednocześnie od 2010 r. w polskich mediach zwiększała się liczba publikacji na temat sytuacji ekonomicznej i społecznej w krajach strefy euro. Jak wskazuje Mieñkowska-Norkiene (2012) na podstawie analizy ponad 85 000 publikacji dotyczących euro w polskich mediach internetowych, zdecydowana większość miała charakter informacyjny i neutralny. W okresie od początku 2008 do połowy 2009 r. wydźwięk publikacji, które nie pozostały neutralne, był raczej pozytywny, ale od połowy 2009 r. do czerwca 2011 r. przeważały publikacje o wydźwięku negatywnym.

3. Postawy polskich przedsiębiorców wobec euro przed kryzysem

Jedną z pierwszych analiz próbujących ocenić postawy i oczekiwania przedsiębiorców wobec euro na relatywnie dużej próbie było opracowanie Puchalskiej (2009), bazujące na badaniu ankietowym przeprowadzonym w grudniu 2007 r. Z całej populacji 1188 badanych podmiotów największą grupę (50,4%) stanowiły firmy, które oceniły przyjęcie nowej waluty jako korzystne dla ich funkcjonowania.

Wśród korzyści najczęściej wymieniano czynniki krótkookresowe, w tym eliminację ryzyka kursowego i spadek kosztów transakcyjnych (70% wskazań). Znacznie rzadziej wybierano odpowiedzi wskazujące na efekty pośrednie oraz średnio- i długookresowe, jak ułatwienie wymiany handlowej (25%), spadek kosztu kapitału i poprawa dostępu do finansowania (7,4%), wzrost eksportu i otwarcie nowych rynków zbytu (4,3%). Warto zauważyć, że odsetek przedsiębiorstw oczekujących na zwiększe-

nie dostępności finansowania wydaje się nieznaczny w świetle doświadczeń krajów strefy euro. Bris, Koskinen i Nilsson (2011) wskazują, że w wyniku wprowadzenia euro znacznie zwiększyła się dostępność źródeł finansowania kredytem bankowym, finansowania udziałowego (rynki akcji) oraz dłużnego rynkowego (rynki obligacji). Omawiając wpływ euro na inwestycje przedsiębiorstw, autorzy zauważają, że mogło ono zwiększyć poziom inwestycji w krajach, które wcześniej miały słabe waluty (jako kryterium przyjęli osłabienie walut w trakcie kryzysu walutowego na początku lat 90.), a przedsiębiorstwa napotykały ograniczenia w dostępie do źródeł finansowania.

Najistotniejszymi czynnikami determinującymi pozytywne nastawienie do euro były: fakt dokonywania operacji w euro, wielkość przedsiębiorstwa mierzona liczbą zatrudnionych, rodzaj działalności i położenie geograficzne. Najczęściej pozytywnych efektów przyjęcia euro spodziewały się przedsiębiorstwa już obecne na rynkach krajów UE, dokonujące rozliczeń w euro, przedsiębiorstwa duże (zatrudniające od 500 do 1999 pracowników), działające w sektorze przetwórstwa przemysłowego, hotelarstwie lub wytwarzające energię. Pod względem geograficznego rozkładu głosów więcej korzyści z tytułu wprowadzenia euro spodziewały się podmioty z zachodnich województw Polski.

Drugą grupę pod względem liczebności (34,8%) stanowiły przedsiębiorstwa, które nie były w stanie ocenić, jak wejście do strefy euro wpłynie na ich funkcjonowanie. W większości były to podmioty nie dokonujące rozliczeń w euro. Ta grupa niezdecydowanych przedsiębiorstw była bardziej skłonna uznać, że euro będzie miało raczej negatywne niż pozytywne konsekwencje.

Najmniej liczną grupę badanych (6,9%) stanowili przedsiębiorcy oczekujący, że zmiana waluty wpłynie negatywnie na ich sytuację rynkową. Najczęściej obawiali się wzrostu inflacji (37,8% wskazań w grupie), wzrostu konkurencji (14,6%) i presji płacowej (11%).

Jeśli chodzi o wpływ wspólnej waluty na umiędzynarodowienie działalności gospodarczej, 39% respondentów wskazywało na plany zwiększenia eksportu wraz z przyjęciem euro. Zwiększenia aktywności eksportowej spodziewały się głównie przedsiębiorstwa, które już prowadziły działalność handlową za granicą. Ponad połowa małych firm chciałaby wykorzystać wejście do unii walutowej, by rozpocząć lub rozszerzyć działalność eksportową. Wzrostu importu oczekiwało ponad 35% przedsiębiorstw, w tym większość podmiotów zatrudniających do 49 pracowników, najczęściej działających w sektorze handlowym i transportowym.

Oczekiwania przedsiębiorców co do możliwości ekspansji dzięki wprowadzeniu euro częściowo znajdują potwierdzenie w doświadczeniach krajów strefy euro. Esteve-Pérez i in. (2011) na podstawie badań hiszpańskich przedsiębiorstw (1994–2002) uznali, że wprowadzenie euro mogło zmniejszyć rolę wielkości firmy jako czynnika wpływającego na podjęcie działalności eksportowej (brak takiego efektu w firmach eksportujących do krajów spoza strefy euro). Berthou i Fontagné (2008) na podstawie danych z francuskich firm stwierdzili, że w latach 1998–2003 wzrost eksportu wynikał raczej z tego, że bardziej zwiększyła się sprzedaż do strefy euro niż do pozostałych krajów. Nie potwierdzili natomiast wpływu euro na podjęcie decyzji o eksporcie na nowe rynki krajów strefy euro oraz na wolumen eksportu dotychczasowych towarów.

Wśród badań opinii polskich przedsiębiorców na temat euro należy wymienić to przeprowadzone przez zespół Goryni w latach 2009–2010 na krajowej grupie 230 przedsiębiorstw z 16 województw (Gorynia, Jankowska 2011). Odpowiadając na pytanie „czy euro zmieni poziom konkurencyjności firm?”, najbardziej pozytywnego wpływu zamiany złotego na euro oczekiwali przedsiębiorcy zatrudniający 100–249 pracowników, a najmniej optymistycznie wypowiadali się respondenci zatrudniający do 49 pracowników.

Przedsiębiorstwa były bardziej ostrożne w ocenie wpływu wprowadzenia euro na sytuację finansową. Wskazywały na możliwą poprawę, ale oczekiwania te były mniejsze. Najbardziej optymistyczne okazały się przedsiębiorstwa największe (powyżej 499 pracowników), a najbardziej ostrożne stanowisko zajmowały firmy najmniejsze (poniżej 49 pracowników).

Spośród przewidywanych pozytywnych zmian w otoczeniu gospodarczym po wprowadzeniu wspólnej waluty przedsiębiorcy jako główną korzyść najczęściej wymieniali zmniejszenie ryzyka kursowego. Może to wynikać z faktu, że tylko 42% podmiotów w badanej próbie stosowało instrumenty zabezpieczające przed ryzykiem kursowym. Wśród korzyści na dalszych miejscach znajdowało się zmniejszenie kosztów transakcyjnych i kosztów zaopatrzenia. Za najmniejszą korzyść badane firmy uznały ograniczenie kosztów produkcji.

Na wykresach 2 i 3 zilustrowano postrzeganie danej korzyści zależnie od wielkości przedsiębiorstwa. Wynika z nich, że mniejsze przedsiębiorstwa postrzegają korzyści w bliższej perspektywie (większe znaczenie przypisują takim czynnikom, jak eliminacja ryzyka kursowego i kosztów transakcyjnych). Większe firmy, słabiej odczuwające uciążliwości związane z ryzykiem kursowym i kosztami transakcyjnymi (m.in. za sprawą efektu skali), więcej uwagi poświęcają pośrednim korzyściom z integracji walutowej związanym z perspektywami, jakie otwierają się w handlu zagranicznym i relacjach biznesowych. Dla większych przedsiębiorstw dostęp do zdwersyfikowanych, w tym zagranicznych źródeł finansowania również jest relatywnie duży. W związku z tym podmioty te nie postrzegają przyjęcia euro jako czynnika uruchamiającego znaczne korzyści w tym obszarze.

Zagrożenia związane z przyjęciem euro były podobnie oceniane przez przedsiębiorstwa niezależnie od ich wielkości, choć obawy odczuwały na ogół mniejsze podmioty (wykres 3). Przedsiębiorcy najbardziej obawiali się wzrostu cen w stosunku do zarobków i osłabienia popytu wewnętrznego w Polsce, a także niesprzyjającego kursu konwersji. Uważali, że na ich konkurencyjność negatywnie wpłynie zwiększenie kosztów produkcji i powolny wzrost popytu wewnętrznego w strefie euro. Co ciekawe, za najmniejsze zagrożenie przedsiębiorcy uważali utratę autonomii polityki monetarnej. Tymczasem w świetle doświadczeń kryzysowych krajów strefy euro był to jeden z najistotniejszych kosztów integracji walutowej dla poszczególnych krajów.

W zakresie zmian strategii konkurowania po wejściu do strefy euro przedsiębiorcy oczekiwali przede wszystkim zwiększenia dostępności zaopatrzenia w surowce i półprodukty z pozostałych rynków unijnych, zwiększenia udziału produkcji wykonywanej na zlecenie pod marką przedsiębiorstw z pozostałych rynków unijnych, wzrostu roli konkurowania ceną na niekorzyść konkurowania za pomocą różnicowania produktu.

Na pytanie o internacjonalizację ankietowane przedsiębiorstwa odpowiadały, że wprowadzenie euro wpłynie na zwiększenie możliwości konkurowania w takich dziedzinach, jak cena produktu, warunki dostaw, warunki płatności i ceny usług serwisowych. Większy wpływ na pozycję wśród konkurentów będą zapewniały warunki dostaw i płatności, a także ceny usług serwisowych. Większość respondentów spodziewała się zwiększenia udziału eksportu po wprowadzeniu euro. Badani oczekiwali również wzrostu wymiany handlowej zarówno z krajami strefy euro, jak i rynkami spoza Unii Europejskiej, m.in. za sprawą wykorzystania euro jako waluty międzynarodowej¹.

¹ Na temat korzyści i kosztów przyjęcia euro, w tym dla przedsiębiorstw, zobacz m.in.: Adamiec (2013), Rosati (2013), Miączyński i Kostrzewski (2013).

4. Ocena perspektywy wejścia Polski do strefy euro – wyniki ankiety NBP z 2013 r.

4.1. Charakterystyka badania ankietowego oraz analizowanych danych

Empiryczna analiza danych przedstawiona w niniejszym rozdziale bazuje na danych jednostkowych pochodzących z rocznego badania ankietowego NBP przeprowadzonego w okresie kwiecień – maj 2013 r. na próbie 1186 przedsiębiorstw niefinansowych.

Roczne badanie ankietowe przedsiębiorstw jest prowadzone przez NBP od 1995 r. i obejmuje wiele zagadnień uwzględnianych w ocenie sytuacji sektora przedsiębiorstw niefinansowych w Polsce. Udział ankietowanych przedsiębiorstw jest dobrowolny i bezpłatny; opiera się na długookresowej współpracy i ochronie tajemnicy statystycznej. Przedsiębiorstwa najpierw wyrażają chęć współpracy, a następnie otrzymują formularze ankietowe. Dlatego odsetek zwracanych ankiet wynosi 100%. Konsekwencją przyjętego sposobu współpracy jest brak możliwości oszacowania prawdopodobieństwa znalezienia się w próbie, a także potencjalne problemy związane z selekcją próby, polegające m.in. na tym, że prawdopodobnie znajdują się w niej przedsiębiorstwa o lepszej sytuacji ekonomicznej niż przeciętna. Uzyskane wyniki należy więc traktować z pewną ostrożnością towarzyszącą wszystkim badaniom, w których próba nie ma charakteru czysto losowego.

4.2. Zainteresowanie przedsiębiorstw wejściem Polski do strefy euro

Analiza statystyczna

Ankieta przeprowadzona przez NBP w pierwszej połowie 2013 r. miała na celu ocenę postaw przedsiębiorstw wobec wprowadzenia euro w Polsce, ich zainteresowania ekspansją na rynek strefy euro oraz identyfikację przewidywanych kosztów i korzyści związanych z przystąpieniem do unii walutowej.

Z zaprezentowanego na wykresie 4 rozkładu akceptacji dla wejścia do strefy euro wynika, że niemal 70% badanych przedsiębiorstw popiera ten projekt (przeciwnych wejściu jest 12,3%). Przeważająca część podmiotów przychylnych wejściu Polski do strefy euro uważa jednak, że niezbędne jest przeprowadzenie reform albo w samej strefie euro, albo w Polsce. Według niemal 30% badanych firm wejście Polski do strefy euro stanie się zasadne po osiągnięciu znacznej realnej zbieżności poziomu rozwoju gospodarczego obu obszarów.

Podobnie jak w przypadku wcześniej omówionych badań największymi zwolennikami przystąpienia Polski do trzeciego etapu Unii Gospodarczej i Walutowej są przedsiębiorstwa relatywnie duże, zatrudniające od 250 do 500 osób. Najbardziej nieprzychylnie projektowi są podmioty najmniejsze (do 50 zatrudnionych) oraz największe, zatrudniające ponad 2000 osób. Silne poparcie przedsiębiorstw zatrudniających od 250 do 500 osób nie jest bezwarunkowe. Ta grupa najbardziej uzależnia swoje poparcie od osiągnięcia przez Polskę wysokiego stopnia konwergencji realnej (niemal 43% wszystkich opowiadających się za wejściem Polski do strefy euro).

Najbardziej zainteresowane wejściem Polski do strefy euro są przedsiębiorstwa o długiej historii prowadzenia działalności (obecne na rynku ponad 20 lat). Relatywnie najwięcej obaw przejawiają firmy najmłodsze. Spośród nich niemal 17% nie chce wejścia Polski do strefy euro, a 25% nie ma zdania.

Najwięcej, ponad 11,2% przedsiębiorstw obecnych na rynku od 10 do 20 lat chciałoby wejść do strefy euro jak najszybciej. Istotne jednak, że w każdej grupie przedsiębiorstw sklasyfikowanych pod względem wieku udział podmiotów, dla których warunkiem wejścia Polski do strefy powinno być osiągnięcie wysokiego poziomu zbieżności gospodarek, jest wyższy niż udział przedsiębiorstw uzależniających to wejście od przeprowadzenia reform w Polsce lub w strefie euro.

Podobnie jak w przypadku wcześniej omawianych badań (Puchalska 2009; Gorynia, Jankowska 2011) im większy jest udział przedsiębiorstwa w rynku europejskim (im bardziej jest już dzisiaj zintegrowane z tym rynkiem), tym częściej chce ono wejścia Polski do strefy euro. Niemal 19% firm, które były znaczącymi producentami lub handlowcami na rynku krajowym i europejskim, chciałoby natychmiastowej akcesji Polski do strefy euro. Około 18% przedsiębiorstw, które prowadzą sprzedaż zorientowaną na rynek krajowy, oraz firm o charakterze bliskim monopolistycznym jest przeciwnych wejściu Polski do strefy euro.

Wśród przedsiębiorstw sklasyfikowanych ze względu na przynależność do branży (wykres 5) najwięcej podmiotów zainteresowanych przyjęciem euro przez Polskę odnotowano w przetwórstwie przemysłowym i handlu (około 70%). Są to jednocześnie branże, które najwyższej oceniły obecną konkurencyjność swoich wyrobów i usług na jednolitym rynku UE (oceny 3,4 i 3,2 wobec np. średniej 2,5 w górnictwie – branży najmniej zainteresowanej przystąpieniem Polski do strefy euro).

Najniższą akceptacją dla euro charakteryzowały się firmy usługowe (60%), w tym firmy świadczące usługi wodne i kanalizacyjne, spośród których przeciwko wprowadzeniu euro opowiedziało się 28%. Wśród firm przemysłowych najniższe poparcie zadeklarowały podmioty z branży górniczej i energetycznej. Można to wiązać to z faktem, że z jednej strony w wyniku wzrostu integracji gospodarczej mogą one utracić dotychczasowy (znaczący) udział w rynku krajowym, a z drugiej strony najrzadziej przewidują poprawę dostępu do zagranicznych rynków zbytu (około 20% podmiotów z tej branży wobec 54% w całej próbie).

Rozkład terytorialny² zwolenników wejścia Polski do strefy euro zaprezentowany na rysunku 1 wskazuje, że – inaczej niż w badaniu Puchalskiej (2009) – szanse w przyjęciu euro przez Polskę upatrują również przedsiębiorstwa ze wschodu kraju. Najwyższa relacja oceny korzyści do oceny kosztów była jednak w województwach lubuskim i opolskim³. Należy to wiązać z faktem, że około 60% eksporterów z tych województw wysyła swoje produkty i usługi na rynki europejskie, a około 66% firm w województwie opolskim i 53% w województwie lubuskim importuje z tego rynku. Relatywnie najmniej zwolenników było w pasie centralnym Polski: w województwach warmińsko-mazurskim, świętokrzyskim i podkarpackim. W tych dwóch ostatnich województwach średnia ocena całkowitych korzyści z wejścia Polski do strefy euro jest jedną z niższych. Z kolei w podkarpackim i warmińsko-mazurskim ocena potencjalnych negatywnych następstw jest nieco wyższa od średniej oceny w całej próbie. W tych trzech najbardziej sceptycznych województwach odsetek eksporterów jest relatywnie niewielki; wyjątkiem jest podkarpackie, w którym niemal 65% firm deklaruje działalność eksportową. Jednak niemal połowę eksportu lokują one na rynkach krajów byłego Związku Radzieckiego i południowej części Europy, co może tłumaczyć niską ocenę korzyści z przyjęcia przez Polskę euro i relatywnie słabe poparcie dla tego procesu.

² Liczba obserwacji nie uprawnia do analizy sektorowej na poziomie województw. Przeprowadzona analiza ekonometryczna stopnia akceptacji dla akcesji Polski do strefy euro uwzględnia jednak zarówno województwo, w którym działa przedsiębiorstwo, jak i charakterystyki sektorowe.

³ Przedsiębiorstwa mogły oceniać korzyści i koszty związane z wejściem Polski do strefy euro w skali od 0 (bez wpływu) do 3 (bardzo korzystne / wywołujące silne obawy).

Warto zauważyć, że w porównaniu z badaniem Puchalskiej (2009) nastąpiły pewne zmiany w geograficznym rozkładzie poparcia dla euro. W badaniu z 2009 r. linia podziału między wysokim a niskim poparciem przebiegała niemal wzdłuż Wisły, odcinając województwa zachodnie z wyższą akceptacją dla euro od województw wschodnich (warmińsko-mazurskie, mazowieckie, lubelskie oraz podkarpackie), gdzie poparcie dla euro było mniejsze. Jedynie w województwie podlaskim poparcie dla euro, podobnie jak w badaniu z 2013 r., również było zaskakująco wysokie na tle województw tzw. ściany wschodniej⁴.

Zgodnie z intuicją ekonomiczną (i wynikami poprzednich badań) większymi zwolennikami akcesji Polski do strefy euro są przedsiębiorstwa zaangażowane w handel międzynarodowy, tj. eksporterzy i importerzy. W tej grupie tylko około 10% firm deklaruje, że Polska nie powinna wchodzić do strefy euro. W przypadku nieimporterów i nieeksporterów odsetek eurosceptyków jest natomiast wyższy i wynosi około 15–16%. Wśród tych przedsiębiorstw dużo większe jest również niezdecydowanie – około 28% nie udzieliło jednoznacznej odpowiedzi na postawione pytanie. Warto zauważyć, że struktury odpowiedzi eksporterów i importerów są bardzo podobne, tak jak zbliżone są odpowiedzi nieeksporterów i nieimporterów (wykres 6).

Analiza ekonometryczna

Zaprezentowany powyżej opis nie uwzględnia statystycznej istotności zaobserwowanych różnic między odsetkami odpowiedzi ani korelacji występujących pomiędzy zmiennymi klasyfikującymi. Aby dokładniej i bardziej kompleksowo przeanalizować cechy przedsiębiorstw mogące wpływać na ich akceptację dla wejścia do strefy euro, przeprowadzono dwuetapowe badanie ekonometryczne.

Na pierwszym etapie oszacowano modele probitowe i logitowe dla zmiennych zero-jedynkowych; wartość 1 przypisano odpowiedziom A–E (akceptacja, w tym warunkowa, akcesji Polski do strefy euro), a wartość 0 odpowiedziom F–G (brak akceptacji), w różny sposób uwzględniając brak odpowiedzi na zadane pytanie (2,3% odpowiedzi⁵). Na drugim etapie oszacowano modele probitowe i logitowe dla dyskretnych zmiennych uporządkowanych i określono poparcie dla wspólnej waluty. Przyjęto przy tym założenie, że wszystkie odpowiedzi o charakterze warunkowym (B–E) odpowiadają podobnej akceptacji dla akcesji Polski do strefy euro. Podsumowanie tych prób zaprezentowano w tabeli 3.

Wśród potencjalnych zmiennych objaśniających w szacowanych modelach uwzględniono trzy grupy:

- zmienne związane z uczestnictwem w handlu międzynarodowym oraz korzystaniem z waluty euro,
- zmienne strukturalne i branżowe,
- zmienne związane z kondycją ekonomiczną przedsiębiorstwa (zmienne kontrolne).

Szczegółową listę zmiennych przedstawiono w tabeli 4. Niektóre zmienne zakodowano jako zmienne zarówno dyskretne, jak i ciągłe; zweryfikowano również występowanie interakcji z innymi zmiennymi.

⁴ Szerzej o uwarunkowaniach wysokiej akceptacji wprowadzenia euro w Polsce w województwie podlaskim w części opracowania dotyczącej analizy spodziewanych korzyści i zagrożeń wynikających z pełnej integracji.

⁵ Liczba brakujących odpowiedzi dla zmiennej objaśnianej jest na tyle niska, że trudno mówić o występowaniu poważnego problemu z selekcją próby. Przy tak niskiej liczbie brakujących odpowiedzi nie jest również możliwe efektywne oszacowanie równania selekcji i wyestymowanie równania wynikowego z korektą Heckmana. Porównanie wyników estymacji modeli w wersji 1 i 2, które w różny sposób kodują brak odpowiedzi, wskazuje, że problem selekcji próby nie ma istotnego wpływu na uzyskane oszacowania.

Zwrócono także uwagę na braki danych i zakodowano je jako zmienne zero-jedynkowe, weryfikując ich statystyczną istotność. Można bowiem przypuszczać, że nieudzielenie przez przedsiębiorstwo odpowiedzi na pytanie jest skorelowane z charakterystykami przedsiębiorstwa, a więc może powodować problemy z selekcją próby dotyczącą zmiennych objaśniających. Wprowadzenie zmiennych zero-jedynkowych kodujących brak odpowiedzi pozwala zniwelować ten niekorzystny efekt. Jeśli wprowadzona zmienna zero-jedynkowa jest nieistotna statystycznie, to brak danych nie wynika z mechanizmu selekcji i ma charakter losowy. Jeśli natomiast jest istotna statystycznie, to brak danych nie jest czysto losowy i wynika częściowo z mechanizmu selekcji, ale niekorzystny wpływ mechanizmu selekcji na uzyskane oszacowania zostaje właśnie skorygowany przez tę zmienną zero-jedynkową. Praktyka badań ankietowych wskazuje, że brak odpowiedzi na dane pytanie często oznacza odpowiedź negatywną (nie / nie dotyczy), neutralną lub niezdecydowaną (nie wiem / trudno powiedzieć).

Wyjściowa liczba potencjalnych zmiennych objaśniających była na tyle duża (73 zmienne objaśniające, w tym 3 interakcje), że uniemożliwiała efektywne wnioskowanie statystyczne. Z tego względu ostateczne postaci modeli zostały ustalone za pomocą procedury sekwencyjnej eliminacji regresorów (ang. *sequential elimination of regressors* – SER) z progiem odcięcia *p-value* wynoszącym 10% (por. np. Brüggemann, Lütkepohl 2001).

Szczegółowe wyniki oszacowanych modeli ekonometrycznych w wersji finalnej (tj. po sekwencyjnej eliminacji regresorów) zaprezentowano w tabelach 5 i 6. Na ich podstawie niezależnie od zastosowanej macierzy wariancji-kowariancji oszacowań (standardowa, GLM oraz Hubera-White'a) można sformułować pewne ogólne obserwacje dotyczące czynników wpływających na stopień akceptacji euro przez przedsiębiorstwa.

Czynnikiem, który istotnie przyczynia się do akceptacji wspólnej waluty, jest posiadanie należności nominowanych w euro. Okazuje się, że po uwzględnieniu tej zmiennej fakt bycia eksporterem, a nawet uzyskiwania przychodów nominowanych w euro nie ma wpływu na stopień akceptacji wejścia Polski do strefy euro⁶. W szczególności oznacza to, że przedsiębiorstwa, które nie posiadają należności nominowanych w euro, wykazują w sensie statystycznym taki sam euroentuzjizm niezależnie od tego, czy uzyskują przychody eksportowe nominowane w euro. Wynik ten można uznać za zgodny z intuicją. Jeśli bowiem sprzedaży eksportowej towarzyszy płatność bezpośrednia lub płatność z terminem bliskim dnia zawarcia transakcji, to ryzyko kursowe eksportera jest niewielkie. Wraz z wydłużaniem się terminu zapłaty rośnie natomiast niepewność co do przyszłego kursu wymiany, co generuje ryzyko związane z niekorzystnym ukształtowaniem się różnic kursowych oraz utrudnia zarządzanie przepływami pieniężnymi i płynnością finansową przedsiębiorstwa.

Więszymi zwolennikami wejścia do strefy euro są firmy, które wykazują import nominowany w euro, przy czym zjawisko to jest szczególnie częste, jeśli przedsiębiorstwo nie ma równocześnie zobowiązań w euro z tytułu dostaw i usług. Zaobserwowana prawidłowość może oznaczać, że ta kategoria importerów napotyka silną barierę, która uniemożliwia im zaciąganie zobowiązań z tytułu importu nominowanego w euro. Z jednej strony bariera ta może mieć charakter wewnętrzny i wynikać z braku chęci lub możliwości wzięcia na siebie dodatkowego ryzyka kursowego, które w sytuacji niskiej marży i braku możliwości przerzucenia zmian kursowych na odbiorcę finalnego zagraża opłacalności działalności. Z drugiej strony warunki narzucane przez zagranicznych eksporterów mogą być mniej korzystne

⁶ Według danych, którymi dysponujemy, 83,8% eksporterów wykazuje należności w euro, a wśród przedsiębiorstw wykazujących należności w euro 89,5% to eksporterzy. Współczynnik korelacji pomiędzy dwiema charakterystykami wynosi 70,2%. Współczynnik korelacji między uzyskiwaniem przychodów a wykazywaniem należności w euro wynosi 75,1%. Analizowane zmienne są więc ze sobą powiązane, ale występująca korelacja jest daleka od pełnej współliniowości.

dla przedsiębiorstw spoza strefy euro, np. z powodu braku możliwości opóźnionej zapłaty (tzw. kredytu handlowego) i konieczności dokonywania płatności bezpośrednio w euro.

Zwolennikami wejścia do strefy euro są przedsiębiorstwa wykazujące zobowiązania kredytowe i pożyczkowe nominowane w euro, co wiąże się z dużymi korzyściami, które odniosłyby w przypadku akcesji Polski do strefy euro (eliminacja ryzyka kursowego oraz przeciętnie niższe stopy procentowe). Większą akceptację dla wprowadzenia euro w Polsce wyrażają również firmy ponoszące koszty transakcyjne związane z prowadzeniem rozliczeń w euro (nie tylko eksporterzy i importerzy). W przypadku wejścia do strefy euro duża część tych kosztów zniknie lub nie będzie ponoszona wielokrotnie.

Wejście do strefy euro częściej popierają przedsiębiorstwa powiązane kapitałowo lub zarządczo z polskimi firmami. Nie dotyczy to jednak firm powiązanych kapitałowo lub zarządczo z podmiotami zagranicznymi. Można się spodziewać, że przyjęcie euro ułatwi ekspansję przedsiębiorstwom powiązanym wyłącznie z polskimi firmami i zniesie pewne bariery związane z inwestycjami kapitałowymi pomiędzy Polską a strefą euro. Z drugiej strony podmioty powiązane z firmami zagranicznymi, a więc obecne na międzynarodowym rynku fuzji i przejęć, mogą się obawiać zwiększonej konkurencji ze strony nowych przedsiębiorstw, które na tym rynku nie były dotąd obecne.

Przeprowadzone badanie daje również silne – ale w pewnym stopniu zależne od zastosowanej metodyki badawczej – potwierdzenie istotności innych przeanalizowanych czynników.

Więszymi zwolennikami wejścia do strefy euro są przedsiębiorstwa handlowe, w przypadku których wspólna waluta może ograniczyć ryzyko kursowe związane z importem towarów lub wyeliminować konieczność korzystania w tym celu z usług pośredników. Przyjęciu wspólnej waluty bardziej sprzyjają podmioty zatrudniające więcej pracowników, co może oznaczać, że na ogół są lepiej przygotowane do międzynarodowej konkurencji niż sektor MSP.

Potwierdzona została słabsza akceptacja wejścia do strefy euro przez przedsiębiorstwa będące monopolistami na rynku krajowym, w przeciwieństwie do podmiotów będących znaczącymi producentami i(lub) handlowcami zarówno na rynku krajowym, jak i zagranicznym. W przypadku tych pierwszych wejście do strefy euro może grozić utratą pozycji monopolistycznej bez możliwości łatwego zrekompensowania sobie strat dzięki wejściu na inne rynki europejskie. Przedsiębiorstwa z drugiej grupy są natomiast prawdopodobnie przystosowane do konkurowania z zagranicznymi firmami, a wejście do strefy euro może usunąć bariery, które utrudniają konkurencję.

Mniej entuzjastyczne wobec akcesji Polski do strefy euro są przedsiębiorstwa, dla których głównym odbiorcą finalnym są osoby fizyczne. Być może to właśnie one najbardziej obawiają się konkurencji ze strony firm ze strefy euro – po przyjęciu wspólnej waluty nie tylko zniknie ryzyko kursowe euro, ale również istotnie obniżą się koszty porównania ofert od międzynarodowych dostawców. Obawy te mogą również wynikać z faktu, że jednym z podstawowych postrzeganych kosztów integracji walutowej będzie wzrost cen, który może zmniejszyć siłę nabywczą konsumentów lub wpłynąć na percepcję cen. Uzyskanych wyników nie można tłumaczyć różną konkurencyjnością oferty przedsiębiorstw, skierowanej do innych kategorii odbiorców finalnych, ani różną konkurencją na tych rynkach⁷.

Podsumowując uzyskane wyniki empiryczne, należy zwrócić uwagę, że analizowane charakterystyki przedsiębiorstw wpływają na stopień akceptacji euro w sposób pośredni, m.in. przez postrzegany przez nie bilans korzyści i strat związanych z akcesją. Równocześnie jednak modelowanie stopnia

⁷ W modelu wyjściowym zostały uwzględnione zmienne kodujące konkurencyjność oferty przedsiębiorstwa na jednolitym rynku europejskim, jak również zmienne kodujące stopień konkurencji na rynkach krajowym i zagranicznych, na których obecne jest przedsiębiorstwo. Zmienne te okazały się nieistotne statystycznie, a więc nie należy w nich szukać wyjaśnienia uzyskanego wyniku.

akceptacji dla euro jako funkcji postrzeganego bilansu korzyści i kosztów jest zagadnieniem nietrywialnym, ponieważ łączy je dwustronny związek przyczynowo-skutkowy. Z jednej bowiem strony strefa euro jest projektem ekonomicznym, w którym rachunek ekonomiczny wpływa na stopień akceptacji euro. Z drugiej strony to ocena polityczna „projektu euro” wpływa na postrzegany bilans korzyści i strat. Modelowanie stopnia akceptacji euro jako funkcji charakterystyk przedsiębiorstwa jest wolne od wspomnianego problemu dwukierunkowej zależności, a także wskazuje na potencjalnych adresatów polityki informacyjnej rządu w sprawie euro.

4.3. Zagrożenia i korzyści dla sektora przedsiębiorstw wiążące się z przystąpieniem do strefy euro

Spośród 70% przedsiębiorstw, które wyrażają poparcie dla euro, najwięcej obawiało się wzrostu cen surowców i materiałów oraz zwiększenia presji na podwyżki płac. Ocenę potencjalnych zagrożeń pokazano na wykresie 7. Relatywnie najrzadziej przedsiębiorstwa obawiają się wzrostu konkurencji w obszarze swojej działalności oraz odpływu pracowników do krajów dzisiejszej strefy euro. Na tle całego sektora silnie wyróżniają się firmy budowlane, które najczęściej wyrażają obawy o wzrost cen surowców i pojawienie się presji płacowej (w tej branży ponad 25% firm obawia się również dalszego odpływu pracowników).

Bazując na danych ankietowych, w tabeli 2 pokazano średnie koszty transakcyjne, jakie ponoszą przedsiębiorstwa z tytułu wymiany walut. Koszty te szacuje się na 1,24% kosztów ogółem. Wyższy udział obserwuje się w przedsiębiorstwach dużych, ale nie największych, głównie w przemyśle (przede wszystkim w przetwórstwie przemysłowym); w usługach najwyższe koszty ponoszą firmy transportowe.

Przedsiębiorstwa, które w wejściu do strefy euro widzą szansę na ograniczenie kosztów transakcyjnych, dzisiaj charakteryzują się ich najwyższym udziałem w całkowitych kosztach działalności (1,92% wobec 0,71% w grupie firm, dla których ograniczenie kosztów transakcyjnych związanych z wymianą walut nie będzie miało znaczenia).

Wykres 8 przedstawia różnice w postrzeganiu zagrożeń związanych z wejściem Polski do strefy euro między sektorem dużych firm a sektorem małych i średnich przedsiębiorstw. W sektorze MSP 40% podmiotów poważnie obawia się konieczności ponoszenia kosztów dostosowawczych związanych z wprowadzeniem nowej waluty (w sektorze dużych firm 36%). Z kolei duże przedsiębiorstwa częściej wyrażają niewielkie obawy co do kształtowania się sytuacji w przyszłości. Sektor MSP również znacznie częściej niż duże firmy obawia się wzrostu konkurencji w obszarze swojej działalności, a także odpływu pracowników do obecnych krajów strefy euro.

Z przedsiębiorstw, które wprowadziły działania zwiększające efektywność lub konkurencyjność, ponad 21% nie obawia się przyszłych kosztów dostosowawczych⁸. Największe obawy mają firmy, które jeszcze nie przeprowadziły działań poprawiających wydajność, ale planują to zrobić w najbliższym czasie (ponad 52%). W grupie przedsiębiorstw planujących przeprowadzenie dostosowań średnia ocena zagrożenia wynikającego z przyszłych, koniecznych do poniesienia kosztów dostosowawczych związanych z wprowadzeniem nowej waluty jest najwyższa (1,9 wobec 1,6 w grupie przedsiębiorstw, które przepro-

⁸ Może to wynikać z faktu, że firmy lepiej radzące sobie na rynku są w stanie w większym stopniu wykorzystać szansę, jakie daje integracja walutowa. Badanie Ottaviano i in. (2008) przeprowadzone na próbie 12 sektorów z 12 krajów Unii Europejskiej w latach 2001–2003 wskazuje, że wprowadzenie wspólnej waluty wpłynęło na podniesienie wydajności sektorów, które były najbardziej konkurencyjne.

wadziły dostosowania). Wśród podmiotów, które zdecydowały się na poprawę swojej konkurencyjności, tylko 32% ma bardzo silne obawy co do konieczności poniesienia kolejnych dodatkowych kosztów w okresie bezpośrednio poprzedzającym wprowadzenie euro w Polsce. Dla 84% przedsiębiorstw, które dostosowały się do trudniejszych warunków funkcjonowania i zwiększyły swoją konkurencyjność, nie miało to związku z planowanym przyjęciem przez Polskę euro, lecz służyło jedynie realizacji obecnych celów.

Analizując oczekiwane przez przedsiębiorstwa zagrożenia, które mogą się wiązać z przystąpieniem Polski do trzeciego etapu UGW, widzimy, że częściej są one spodziewane we wschodnich i północnych województwach niż w pozostałej części kraju. Najmniej obaw i najniższą średnią ocenę kosztów zaobserwowano w województwie lubuskim i opolskim (a następnie w mazowieckim), co wydaje się spójne z najwyższymi w tych regionach ocenami potencjalnych korzyści.

Na wykresie 9 pokazano, na jakie korzyści wskazywały przedsiębiorstwa. Najistotniejszą korzyścią z przyjęcia euro okazało się możliwe ograniczenie kosztów transakcyjnych związanych z wymianą walut (m.in. wzrost przejrzystości cen) oraz spadek kosztów wynikający ze zmniejszenia ryzyka walutowego. Firmy zatrudniające od 50 do 250 osób, firmy przemysłowe oraz handlowe, a także przedsiębiorstwa najkrócej obecne na rynku (do 5 lat) najczęściej spodziewają się korzyści z ograniczenia tych rodzajów ryzyka.

W układzie terytorialnym rozkład ocen korzyści z przystąpienia Polski do strefy euro wskazuje, że tam, gdzie najwięcej przedsiębiorstw rozlicza się w euro, oczekiwania na obniżenie kosztów transakcyjnych oraz redukcję ryzyka związanego z wahaniami kursu walutowego są największe. Wyjątkiem są firmy z województwa podlaskiego. Odsetek przedsiębiorstw rozliczających się w euro z tytułu transakcji w handlu międzynarodowym nie przekracza tam 50%, jednak oczekiwane korzyści związane z wprowadzeniem euro w Polsce są bardzo wysokie. Może to wynikać z gorszej sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw z tego regionu i wiązania nadziei na szybszy rozwój pod wpływem impulsu, jakim będzie przyjęcie euro przez Polskę. Jednym z przejawów gorszych warunków rozwoju jest wyższy koszt kredytów bankowych oraz mniejsza liczba kredytobiorców, a jednocześnie więcej podmiotów, które potrzebują środków bankowych, aby się rozwijać, ale nie ubiegają się o kredyt, bo spodziewają się odrzucenia wniosku. Związek wysokości oprocentowania kredytów krótko- i długoterminowych (a właściwie marż kredytowych) z oczekiwaniem obniżenia stóp procentowych i kosztu kredytu po wejściu Polski do strefy euro jest szczególnie wyraźny w województwie podlaskim, ale też w podkarpackim. Średnie oprocentowanie kredytów w ostatnich dwóch latach zawsze utrzymywało się tam powyżej średniego oprocentowania w całym kraju.

Zagrożenia wynikające z utraty autonomii polityki pieniężnej i kursowej z perspektywy przedsiębiorstw

W zależności od terminu i warunków, na jakich Polska powinna wejść do strefy euro, ocenione zostały ewentualne zagrożenia wynikające z utraty instrumentów polityki gospodarczej: niezależności kształtowania polityki stóp procentowych i płynnego kursu walutowego jako stabilizatora szoków zewnętrznych. Według nieco ponad 67% przedsiębiorstw przeciwnych przystąpieniu Polski do strefy euro brak możliwości dostosowania wysokości stóp procentowych będzie poważnie utrudniać elastyczne reagowanie gospodarki na szoki zewnętrzne. Około 55% badanych uważa, że podobnym zagrożeniem jest usztywnienie kursu względem euro.

Na wykresach 10 i 11 zobrazowano, jak przedsiębiorcy oceniają zagrożenia z powodu utraty niezależności w kształtowaniu polityki pieniężnej i kursowej. Zwraca uwagę, że zwolennicy szybkiej akcesji na ogół nie odczuwają takich obaw, a jeśli nawet je zgłaszają, to niewielkie (około 65%).

Największe obawy odnośnie do utraty niezależności kształtowania stóp procentowych zgłaszały firmy budowlane, handlowe oraz przedsiębiorstwa obecne na rynku od 5 do 10 lat. Z kolei negatywnych następstw utraty elastyczności w kształtowaniu kursu walutowego najbardziej obawiały się firmy budowlane i usługowe⁹, a także przedsiębiorstwa o dużym zatrudnieniu.

4.4. Plany ekspansji polskich przedsiębiorstw na rynki strefy euro

Relatywnie wysokie, jednak w dużej mierze warunkowe poparcie przedsiębiorstw dla wejścia Polski do strefy euro rodzi pytanie o ich zainteresowanie rozwijaniem działalności na rynkach krajów europejskich przed akcesją Polski do strefy euro lub później. W grupie przedsiębiorstw, które nie są jeszcze obecne na rynkach europejskich, około 19% badanych rozważa rozpoczęcie działalności lub jej zwiększenie, nie czekając na przystąpienie Polski do strefy euro. Plany ekspansji zagranicznej polskich firm zilustrowano na wykresie 12. Są to głównie przedsiębiorstwa przetwórstwa przemysłowego (38,9%) oraz podmioty świadczące usługi transportowe (16,7%). Wydaje się, że mają one największe możliwości skorzystania z obecnej przewagi kosztowej. Wciąż jeszcze niższe koszty wytwarzania dóbr i usług przekładają się na wysokie stopy zwrotu z działalności przeznaczanej dla zagranicznego odbiorcy. Firmy dojrzałe częściej niż młode rozważają możliwość ekspansji na rynki strefy euro. Ich zainteresowanie z pewnością wiąże się z większą znajomością rynku oraz możliwymi doświadczeniami we współpracy z zagranicznymi partnerami. Zorientowane na rozwój firmy dojrzałe dysponują również bardziej doświadczoną kadrą, która będzie sprawniej wykorzystywała zdobyte i ugruntowane na rynku krajowym doświadczenie biznesowe. Mniejsze zainteresowanie ekspansją poza granice kraju przejawiały firmy górnicze, a całkowity brak zainteresowania charakteryzował firmy energetyczne.

Podobne opinie przedsiębiorstwa wyrażały o możliwości rozpoczęcia działalności na rynkach unijnych po wejściu Polski do strefy euro. Największe zainteresowanie przejawiały firmy przetwórstwa przemysłowego (24,5%) oraz firmy handlowe (12%). Im większy udział w rynku krajowym ma przedsiębiorstwo, a zatem im większe zyski czerpie z posiadania przewagi monopolistycznej, tym rzadziej wyraża zainteresowanie ekspansją na rynek strefy euro.

Niemal 41% przedsiębiorstw już obecnych na rynkach strefy euro planuje dalszą ekspansję w najbliższym czasie, a około 20% po wejściu Polski do strefy euro. Im intensywniejsza jest dzisiejsza działalność firm poza granicami kraju, tym częściej wyrażają chęć umacniania swojej pozycji na tych rynkach. Wśród branż, które najczęściej zgłaszają chęć zwiększenia swojej obecności na rynkach europejskich, jest niemal 50% firm przemysłowych i 32% firm usługowych.

Głównym czynnikiem ograniczającym skłonność przedsiębiorstw do dalszej ekspansji na rynki europejskie jest zadowalająca ocena dotychczasowej obecności na tych rynkach, co zaprezentowano na wykresie 13. Na ten czynnik najczęściej zwracały uwagę firmy przetwórstwa przemysłowego, wysoko oceniające konkurencyjność swoich produktów i usług, oraz firmy zatrudniające od 250 do 2000 osób.

⁹ Firmy budowlane i usługowe to głównie małe przedsiębiorstwa. Z natury są mniej konkurencyjne, częściej przyjmują warunki kontraktu, niż je dyktują (szczególnie jeśli chodzi o ceny). Małe, mniej konkurencyjne podmioty korzystają najbardziej, kiedy kurs podlega płynnym dostosowaniom, szczególnie gdy się osłabia, ponieważ wówczas zwiększa się ich konkurencyjność względem zagranicy.

Drugim najczęściej wskazywanym czynnikiem, zdaniem przedsiębiorstw ograniczającym chęć rozwijania działalności, jest specyfika branży. W handlu, usługach oraz budownictwie około 8,5% firm twierdzi, że nie są zainteresowane wychodzeniem poza rynek krajowy i chcą pozostać firmą lokalną. Najwięcej takich podmiotów działa w województwie świętokrzyskim i kujawsko-pomorskim (około 12%). W województwie warmińsko-mazurskim (24,4%) i w województwie lubelskim (15,3%) poważną przeszkodą w ekspansji na rynki strefy euro jest brak środków finansowych, a wśród branż, które najczęściej wskazywały tę barierę, znalazło się budownictwo i handel (około 6%).

6. Podsumowanie

W ostatnich latach społeczne poparcie dla euro w Polsce i w innych krajach członkowskich UE charakteryzowało się dużą zmiennością. Po wejściu do Unii Europejskiej panował euroentuzjazm, a po eskalacji kryzysu w strefie euro w latach 2010–2012 – daleko idący eurosceptycyzm. Może to wynikać z różnorodnych czynników oddziałujących na percepcję wspólnej waluty, mających charakter ekonomiczny, ale też emocjonalny. Znaczne poparcie dla euro przed kryzysem wynikało z relatywnie dobrej kondycji gospodarek strefy euro, choć nie było to wyłącznie zasługą euro. Jednocześnie integracja europejska przyniosła nowym krajom członkowskim wiele korzyści, naturalne więc było postrzeganie kolejnego etapu integracji, czyli przyjęcia euro, jako równie korzystnego.

Oslabienie poparcia dla euro w trakcie kryzysu można natomiast wiązać z pogorszeniem się kondycji ekonomicznej szczególnie krajów południa strefy euro, co również nie wynikało jedynie z faktu posługiwania się przez nie wspólną walutą. Dodatkowo, dobre wyniki polskiej gospodarki w okresie kryzysu sprawiały wrażenie „wyższości” modelu gospodarki stosującej reżim kursu zmiennego. Trzeba jednak pamiętać, że samo posługiwanie się płynnym kursem walutowym bez dodatkowych charakterystyk (jak polityka nadzoru finansowego przed kryzysem, relatywnie niewielka otwartość gospodarki, fundusze unijne) nie wystarczyłoby. Ze względu na cykliczność nastrojów wobec euro wspólna waluta prawdopodobnie będzie się cieszyć większym poparciem w sytuacji, kiedy kondycja gospodarcza, społeczna czy geopolityczna w Polsce ulegnie pogorszeniu, a jednocześnie poprawi się w krajach strefy euro.

Zmienność postaw przedsiębiorstw wobec euro wydaje się mniejsza niż w przypadku postaw społecznych, choć za nimi podąża. Problem z oceną postaw przedsiębiorców wobec euro w czasie polega jednak na braku porównywalnych badań i powtarzalnych pytań, jak ma to miejsce w przypadku analizy postaw społecznych. Można jednak potwierdzić, że przed kryzysem przedsiębiorcy byli bardziej przychylni integracji walutowej, a w wyniku kryzysu zadłużeniowego spadło poparcie dla zamiany złoto na euro.

Zgodnie z przeprowadzonymi badaniami ankietowymi NBP w 2013 r. wśród przedsiębiorstw niefinansowych utrzymuje się relatywnie wysokie, aczkolwiek warunkowe poparcie dla przyjęcia euro przez Polskę. Około 70% badanych przedsiębiorstw deklaruje poparcie dla przyszłej pełnej integracji gospodarczo-walutowej. Najczęściej jednak swoją akceptację firmy uzależniają od osiągnięcia przez Polskę dużej spójności z gospodarką strefy euro. Zdecydowanymi przeciwnikami dalszej integracji jest około 12,5% przedsiębiorstw (w porównywalnym badaniu z 2009 r. było ich 6,9%).

Najbardziej zainteresowane przyjęciem euro przez Polskę są przedsiębiorstwa duże, przemysłowe i handlowe, dokonujące rozliczeń w euro oraz te, które już są obecne na rynkach unijnych. Im większy

jest udział przedsiębiorstwa w rynku europejskim, tym częściej chce wejścia Polski do strefy euro. Niemal 19% firm, które były znaczącymi producentami lub handlowcami na rynku krajowym i europejskim, chciałoby natychmiastowego wejścia Polski do strefy euro. Większym poparciem euro cieszyło się wśród przedsiębiorstw, które wysoko oceniały swoją konkurencyjność oraz podejmowały działania na rzecz jej poprawy. Najniższym poparciem charakteryzowały się przedsiębiorstwa młode, małe i działające w branżach o silnej pozycji na rynku krajowym. W przypadku ostatniego z wymienionych czynników może to wynikać z faktu, że na skutek zwiększenia integracji gospodarczej podmioty mogą utracić dotychczasowy (znaczący) udział w rynku krajowym.

Zmiana postaw wobec euro po kryzysie wydaje się „urealnian” podejście przedsiębiorstw do kwestii integracji walutowej. Amplituda wahań poparcia dla euro przez przedsiębiorstwa powinna się zmniejszać w miarę jak przedsiębiorcy będą nabierać przekonania, że bilans korzyści i kosztów związanych z przyjęciem euro ma charakter szans i zagrożeń. Wówczas rzeczywiste efekty integracji walutowej będą bardziej zależeć od przygotowania przedsiębiorstw do działania na obszarze jednawalutowym niż od czynników zewnętrznych. Wydaje się więc, że dalsza realna i nominalna konwergencja oraz stopniowa synchronizacja cykli koniunkturalnych Polski i strefy euro przyczynią się do wzrostu zainteresowania przedsiębiorstw przyjęciem euro przez Polskę.

Bibliografia

- Adamiec J., red. (2013), *Euro w Polsce – za i przeciw*, Wydawnictwo Biura Analiz Sejmowych, Warszawa.
- Albiński P., red. (2014), *Kryzys a polityka stabilizacyjna w Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Banducci S.A., Karp J.A., Loedel P.H. (2003), The euro, economic interest and multilevel governance: explaining support for the common currency, *European Journal of Political Research*, 42, 685–703.
- Berthou A., Fontagné L. (2008), *The euro and the intensive and extensive margins of trade: evidence from French firm level data*, CEPII Working Paper, 2008–06, Centre d'Études Prospectives et d'Informations Internationales, Paris.
- Bris A., Koskinen Y., Nilsson M. (2011), *Euro and corporate financing*, Boston School of Management Research Paper, 2011-1.
- Brüggemann R., Lütkepohl H. (2001), Lag selection in subset VAR models with an application to a U.S. monetary system, w: R. Friedmann, L. Knüppel, H. Lütkepohl (red.), *Econometric studies: a festschrift in honour of Joachim Frohn*, LIT Verlag, Münster.
- Di Mauro F., Ottaviano I.P., Taglioni D. (2008), *The euro and the competitiveness of European firms*, 47th Economic Policy Panel Meeting in Ljubljana on 18 and 19 April 2008, <http://www.luiss.edu/dptea/files/Taglioni.pdf>.
- EBC (2008), 10 rocznica EBC, *Biuletyn Miesięczny*, Europejski Bank Centralny, Frankfurt nad Menem.
- EC (2008), *EMU@10 – successes and challenges after ten years of Economic and Monetary Union*, European Commission, Luxembourg.
- EC (2013), Introduction of the euro in the more recently acceded Member States, *Flash Eurobarometer*, 377, http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_377_sum_en.pdf.
- Esteve-Pérez S., Gil-Pareja S., Llorca-Vivero R., Martínez-Serrano J. (2011), The impact of euro on firm export behaviour. Does firm size matter?, *Oxford Economic Papers*, 63, 355–374.

- Gorynia M., Jankowska B., red. (2011), *Wejście Polski do strefy euro a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja polskich przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa.
- Gros D., Roth F. (2011), *Do Germans support the euro?*, CEPS Working Document, 359, Centre for European Policy Studies, Brussels.
- Hobolt S.B., Leblond P. (2009), Is my crown better than your euro? Exchange rates and public opinion on the European single currency, *European Union Politics*, 10, 202–225.
- Kaelberer M. (2007), Trust in the euro: exploring the governance of a supranational currency, *European Societies*, 9, 632–642.
- MF (2013), *Monitor Opinii Publicznej, 5/2015*, Ministerstwo Finansów, Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Wprowadzenia Euro przez RP, Warszawa, http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1002547/monitor+opinii_08_2013.pdf.
- Miączyński P., Kostrzewski L. (2013), Firmy mniej kochają euro, *Gazeta Wyborcza*, 26 listopada, 20.
- Mieřkowska-Norkiene R. (2012), *Wizerunek waluty euro w polskich mediach elektronicznych. Raport na podstawie badania mediów elektronicznych w okresie: 1 stycznia 2008 – 20 lipca 2012 opracowany dla Fundacji Schumana i Fundacji Konrada Adenauera*, <http://schuman.pl/pl/component/joomdoc/eurokampania/euroraport/download>.
- NBP (2009), *Raport o stanie gospodarki Rzeczypospolitej Polskiej w dziedzinie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Narodowy Bank Polski, Warszawa.
- NBP (2014), *Ekonomiczne wyzwania integracji Polski ze strefą euro*, Narodowy Bank Polski, Warszawa.
- Osińska J. (2013), Postawy wobec euro i ich determinanty, *Gospodarka Narodowa*, 10, 39–67.
- Osińska J., Torój A. (2012), Greek ricochet? What drove Poles' attitudes to the euro in 2009–2010, *Bank i Kredyt*, 43(4), 29–84.
- Puchalska K. (2009), Koszty dostosowawcze oraz korzyści wprowadzenia euro dla sektora przedsiębiorstw niefinansowych. Czego oczekują polskie przedsiębiorstwa po przystąpieniu do strefy euro?, w: *Raport o pełnym uczestnictwie Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Narodowy Bank Polski, Warszawa.
- Polański Z. (2014), *Poland during the crisis: a "green island" approaching the euro area?*, w: J. Hölscher (red.), *Poland and the Eurozone*, Studies in Economic Transition, Palgrave Macmillan, London.
- Rosati D.K. (2013), Czy Polska powinna przystąpić do strefy euro?, *Gospodarka Narodowa*, 10, 5–37.
- Roth F., Jonung L., Nowak-Lehmann F. (2011), *The enduring popularity of the euro throughout the crisis*, CEPS Working Document, 358, Centre for European Policy Studies, Brussels.
- Tchorek G. (2014), Źródła kryzysu a nowe rozwiązania instytucjonalne w strefie euro, *FINANSE Czasopismo Komitetu Nauk o Finansach PAN*, 1(7), 9–36.

Aneks

Tabela 1

Determinanty postaw wobec euro

Czynniki makroekonomiczne	Czynniki mikroekonomiczne	Czynniki związane ze społecznym charakterem pieniądza
Poziom PKB <i>per capita</i>	Charakterystyki socjodemograficzne i socjoekonomiczne	Tożsamość narodowa
Tempo wzrostu PKB		Tożsamość europejska
Polityka fiskalna (deficyt budżetowy, dług publiczny)	Preferencje polityczne	Świadomość społeczna
Polityka monetarna i kursowa	Wiedza respondentów i ich dostęp do informacji	
Bezrobocie		

Źródło: Osińska (2013).

Tabela 2

Szacunkowy średni udział kosztów transakcyjnych w kosztach ogółem przedsiębiorstwa w 2012 r.

Wybrana grupa przedsiębiorstw	Udział kosztów transakcyjnych w kosztach ogółem (w %)	
Zainteresowanie wejściem Polski do strefy euro	tak	1,30
	nie	1,10
	brak zdania	1,16
Zatrudnienie	poniżej 50 pracowników	0,70
	50–249	1,30
	250–499	2,06
	500–1999	1,67
	powyżej 1999	0,15
Branża	budownictwo	0,18
	energetyka	0,00
	górnictwo	1,32
	handel	0,96
	przetwórstwo przemysłowe	1,89
	transport	2,67
	usługi	0,46
	usługi wodne i kanalizacyjne	0,22
Ocena skali korzyści ze zmniejszenia kosztów transakcyjnych	brak zdania	1,28
	brak korzyści	0,71
	umiarkowanie korzystne	0,76
	korzystne	1,04
	bardzo korzystne	1,92

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Tabela 3

Kodowanie zmiennej dyskretnej dotyczącej stopnia akceptacji wejścia Polski do strefy euro

Czy z punktu widzenia przedsiębiorstwa Polska powinna wejść do strefy euro?	Zmienna 0-1		Zmienna uporządkowana	
	wersja 1	wersja 2	wersja 1	wersja 2
A. Tak, najszybciej jak to możliwe	1	1	3	3
B. Tak, gdy poprawi się sytuacja w strefie euro	1	1	2	2
C. Tak, ale pod warunkiem przeprowadzenia reform zmieniających funkcjonowanie strefy euro	1	1	2	2
D. Tak, ale pod warunkiem przeprowadzenia reform polskiej gospodarki	1	1	2	2
E. Tak, ale w dalszej perspektywie, gdy polska gospodarka zbliży się poziomem rozwoju do gospodarek strefy euro	1	1	2	2
F. Nie, Polska nie powinna wchodzić do strefy euro	0	0	0	0
G. Trudno powiedzieć	0	0	1	1
Brak odpowiedzi	0	.	1	.

Tabela 4

Lista potencjalnych zmiennych objaśniających

Zmienna	Kodowanie
Zmienne związane z uczestnictwem w handlu międzynarodowym oraz korzystaniem z waluty euro	
Udział przychodów z eksportu w przychodach ze sprzedaży	tak (> 0), nie (= 0), brak danych
Udział przychodów z eksportu fakturowanych i rozliczanych w euro w przychodach ze sprzedaży	tak (> 0), nie (= 0), brak danych
Udział importu w kosztach ogółem	tak (> 0), nie (= 0), brak danych
Udział importu fakturowanego i rozliczanego w euro w kosztach ogółem	tak (> 0), nie (= 0), brak danych
Udział należności z tytułu dostaw i usług nominowanych w euro	tak (> 0), nie (= 0), brak danych
Udział zobowiązań z tytułu dostaw i usług nominowanych w euro	tak (> 0), nie (= 0), brak danych

Udział zobowiązań z tytułu kredytów i pożyczek nominowanych w euro	tak (> 0), nie (= 0), brak danych
Udział kosztów transakcyjnych dla transakcji w euro w kosztach ogółem	tak (> 0), nie (= 0), brak danych
Udział kosztów związanych z potrzebą zabezpieczenia się przed ryzykiem walutowym związanym z kursem euro	tak (> 0), nie (= 0), brak danych

Zmienne strukturalne i branżowe

Forma własności przedsiębiorstwa	Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych, samorządowa, prywatna krajowa, zagraniczna
Wiek przedsiębiorstwa	poniżej 5; 5–9, 10–19, 20–49, co najmniej 50 lat
Województwo, w którym siedzibę ma przedsiębiorstwo	16 województw zgodnie z oficjalnym podziałem administracyjnym
Rodzaj działalności wg PKD 2007	budownictwo, przemysł, handel, usługi
Powiązania z innymi przedsiębiorstwami	z firmami zagranicznymi; z firmami polskimi; zarówno z firmami zagranicznymi, jak i polskimi; brak powiązań
Główny odbiorca produktów/usług oferowanych przez przedsiębiorstwo	inne przedsiębiorstwa; osoby fizyczne; instytucje publiczne; dwie lub trzy z wymienionych grup bez wyraźnej przewagi żadnej z nich
Zatrudnienie w przedsiębiorstwie	poniżej 50, 50–249, 250–499, 500–1999, co najmniej 2000 zatrudnionych
Stopień konkurencji na rynku krajowym	bardzo silna, silna, słaba, brak konkurencji, nie dotyczy
Stopień konkurencji na rynku zagranicznym	bardzo silna, silna, słaba, brak konkurencji, nie dotyczy
Pozycja przedsiębiorstwa na rynku	znacząca na rynkach europejskich i rynku krajowym; monopolistyczna w kraju; znacząca na rynku krajowym, ale nie na rynkach europejskich; przedsiębiorstwo było jednym z wielu podobnych w kraju

Zmienne związane z kondycją ekonomiczną przedsiębiorstwa

Ocena obecnej sytuacji gospodarczej	bardzo dobra; dosyć dobra; słaba; trudna; bardzo trudna, ale przedsiębiorstwo nie zostało postawione w stan upadłości; przedsiębiorstwo zostało postawione w stan upadłości lub jest w trakcie likwidacji
Prognoza rozwoju przedsiębiorstwa w ciągu 2–3 lat	dynamiczny rozwój, słaby rozwój, stabilizacja, niewielki regres, głęboki regres, trudno powiedzieć
Ocena niepewności przyszłej sytuacji gospodarczej	bardzo wysoka, wysoka, umiarkowana, niska, bardzo niska
Konkurencyjność przedsiębiorstwa na jednolitym rynku europejskim	ocena od 0 (najniższa ocena) do 5 (najwyższa ocena)

Tabela 5

Wyniki regresji probitowej i logitowej dla zmiennej zero-jedynkowej (1 – akceptacja euro; 0 – brak akceptacji euro)

Zmienna	Probit		Logit	
	wersja 1	wersja 2	wersja 1	wersja 2
Stała	0,2046**	0,1177	0,1242	0,2408
Zmienne związane z uczestnictwem w handlu międzynarodowym oraz korzystaniem z waluty euro				
Przedsiębiorstwo wykazuje import w euro	0,7399***	0,5934***	1,3730***	0,9321**
Przedsiębiorstwo wykazuje należności w euro	0,2865**	0,3077***	0,5183***	0,4939**
Przedsiębiorstwo wykazuje zobowiązania kredytowe w euro	0,3048**	0,2630**	0,4938**	0,4224*
Przedsiębiorstwo ponosi koszty transakcyjne dla transakcji w euro	0,3657***	0,3515***	0,6071***	0,5877***
Przedsiębiorstwo wykazuje równocześnie import w euro oraz zobowiązania z tytułu dostaw i usług w euro (interakcja)	-0,7119***	-0,5373**	-1,3049***	-0,8779**
Przedsiębiorstwo wykazuje eksport w euro – brak danych	-0,3367**	-0,3372**	-0,5402**	-0,5870*
Przedsiębiorstwo ponosi koszty zabezpieczenia się przed ryzykiem kursowym – brak danych	–	-0,2509*	–	-0,4194*
Zmienne strukturalne i branżowe				
Głównym odbiorcą produktów /usług przedsiębiorstwa są osoby fizyczne	-0,2158*	-0,1857*	–	-0,3258*
Przedsiębiorstwo prowadzi działalność handlową	0,2236**	0,2315**	0,3051*	0,4471***
Przedsiębiorstwo zatrudnia mniej niż 50 osób	–	0,1846*	0,2896*	–
Przedsiębiorstwo jest powiązane z innym polskimi przedsiębiorstwami	0,2270**	0,2283**	0,4623***	0,3546**
Przedsiębiorstwo zajmowało znaczącą pozycję na rynkach europejskich i rynku krajowym	–	0,2204*	0,4332*	0,3737*
Przedsiębiorstwo zajmowało pozycję monopolistyczną w kraju	-0,9457*	–	–	–
Forma własności przedsiębiorstwa – brak danych	-0,5818**	-0,5522**	-0,9496**	-0,9956**
Zmienne związane z kondycją ekonomiczną przedsiębiorstwa				
Przedsiębiorstwo przewiduje głęboki regres w ciągu najbliższych 2–3 lat	-0,3240***	-0,3193***	-0,5165***	-0,5213***
Przedsiębiorstwo przewiduje stabilizację sytuacji w ciągu najbliższych 2–3 lat	-0,1710**	-0,1965**	-0,2895**	-0,3254**
Przedsiębiorstwo ocenia swoją sytuację jako słabą	–	–	–	0,3211*

Przedsiębiorstwo ocenia niepewność swojej przyszłej sytuacji gospodarczej jako bardzo niską	-	-	-0,6224*	-
Ocena niepewności przyszłej sytuacji gospodarczej – brak danych	-1,3736**	-1,3199**	-2,1920*	-2,1381*
Konkurencyjność przedsiębiorstwa na jednolitym rynku europejskim – brak danych	-0,2085*	-0,2843**	-0,3558*	-0,4595**
McFadden R ²	0,1076	0,1158	0,1093	0,1151

***, **, * – zmienna istotna przy poziomie istotności odpowiednio 1%, 5%, 10%.

Tabela 6

Wyniki regresji probitowej i logitowej dla zmiennej dyskretnej uporządkowanej (wyższa wartość odpowiada wyższej akceptacji euro)

Zmienna	Probit		Logit	
	wersja 1	wersja 2	wersja 1	wersja 2
Zmienne związane z uczestnictwem w handlu międzynarodowym oraz korzystaniem z waluty euro				
Przedsiębiorstwo wykazuje import w euro	0,6367***	0,6766***	1,1022***	1,3261***
Przedsiębiorstwo wykazuje należności w euro	0,3037***	0,2654***	0,5233***	0,5343***
Przedsiębiorstwo wykazuje zobowiązania kredytowe w euro	0,1766*	0,1790*	0,3374*	0,3615*
Przedsiębiorstwo ponosi koszty transakcyjne dla transakcji w euro	0,2318***	0,2995***	0,4643***	0,4106***
Przedsiębiorstwo wykazuje równocześnie import w euro oraz zobowiązania z tytułu dostaw i usług w euro (interakcja)	-0,5607***	-0,5819***	-0,9542***	-1,1536***
Przedsiębiorstwo wykazuje eksport – brak danych	-0,2660**	-0,2699**	-	-
Przedsiębiorstwo wykazuje eksport w euro – brak danych	-	-	-0,4123**	-0,3564*
Przedsiębiorstwo ponosi koszty zabezpieczenia się przed ryzykiem kursowym – brak danych	-	0,2303*	-	-

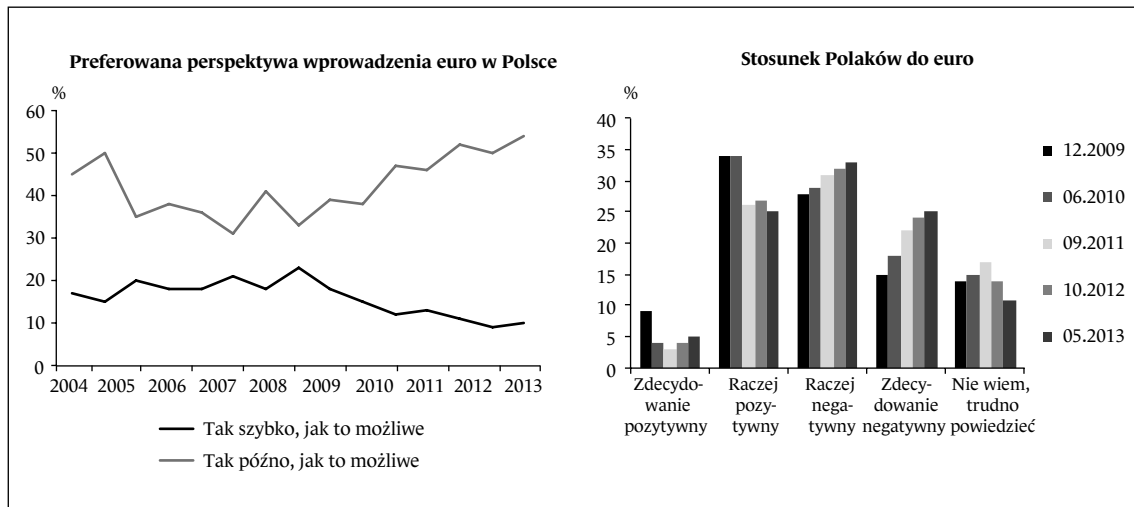
Zmienne strukturalne i branżowe				
Głównym odbiorcą produktów / usług przedsiębiorstwa są osoby fizyczne	-	-	-	-0,2749*
Przedsiębiorstwo prowadzi działalność handlową	0,1393*	-	0,2912**	0,3097**
Przedsiębiorstwo jest powiązane z innym polskimi przedsiębiorstwami	0,1906**	0,2023***	0,3638***	0,3507**
Przedsiębiorstwo zajmowało znaczącą pozycję na rynkach europejskich i rynku krajowym	0,3160*	0,3148***	0,5774***	0,5889***
Przedsiębiorstwo zatrudnia mniej niż 50 osób	0,1977**	0,2150***	0,3203**	0,2691*
Forma własności przedsiębiorstwa – brak danych	-0,3716*	-	-0,7209*	-0,7492**
Zmienne związane z kondycją ekonomiczną przedsiębiorstwa				
Ocena niepewności przyszłej sytuacji gospodarczej – brak danych	-0,9214**	-1,0884**	-1,4722**	-1,7251**
Konkurencyjność przedsiębiorstwa na jednolitym rynku europejskim – brak danych	-0,1837*	-	-0,3494**	-
Pseudo R ²	0,0538	0,0515	0,0582	0,0573

***, **, * – zmienna istotna przy poziomie istotności odpowiednio 1%, 5%, 10%.

Wykres 1

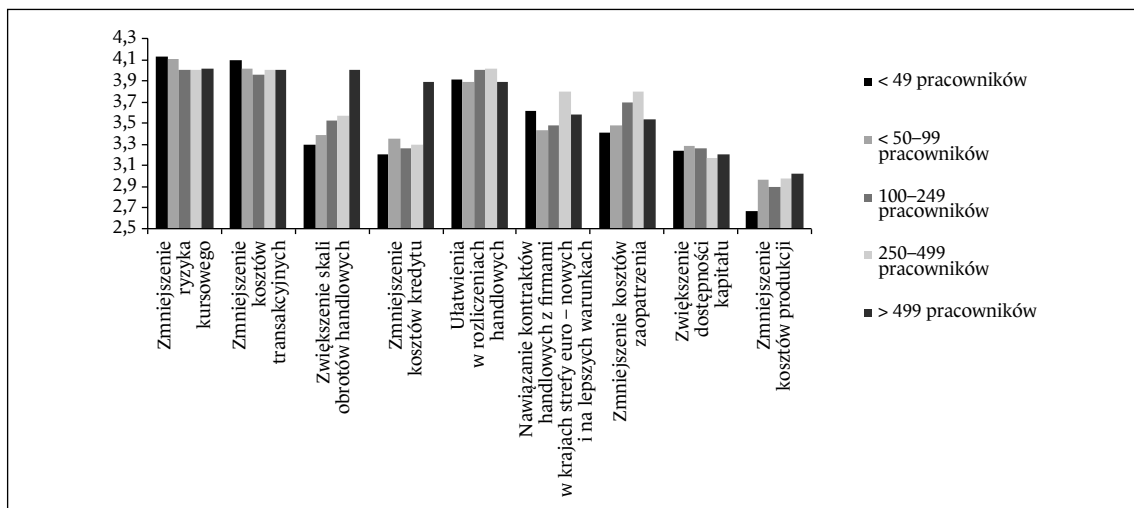
Preferowana perspektywa wprowadzenia euro w Polsce i stosunek Polaków do euro

Źródło: MF (2013), EC (2013).

Wykres 2

Korzyści z wejścia Polski do strefy euro – średnia ocen w grupach przedsiębiorstw według wielkości zatrudnienia

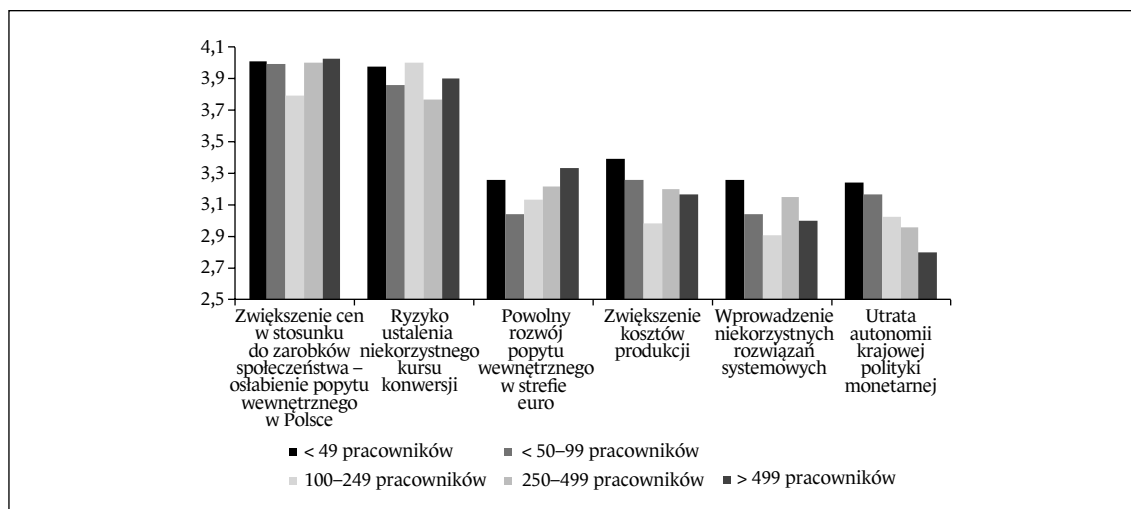

Pytanie: czy wymienione korzyści związane z przyjęciem euro będą miały wpływ na pozycję konkurencyjną Pana/Pani przedsiębiorstwa? 1 – zdecydowanie nie, 2 – raczej nie, 3 – trudno powiedzieć, 4 – raczej tak, 5 – zdecydowanie tak.

Źródło: opracowanie na podstawie: Gorynia, Jankowska (2011).

Wykres 3

Zagrożenia związane z wejściem Polski do strefy euro – średnia ocen w grupach przedsiębiorstw według wielkości zatrudnienia

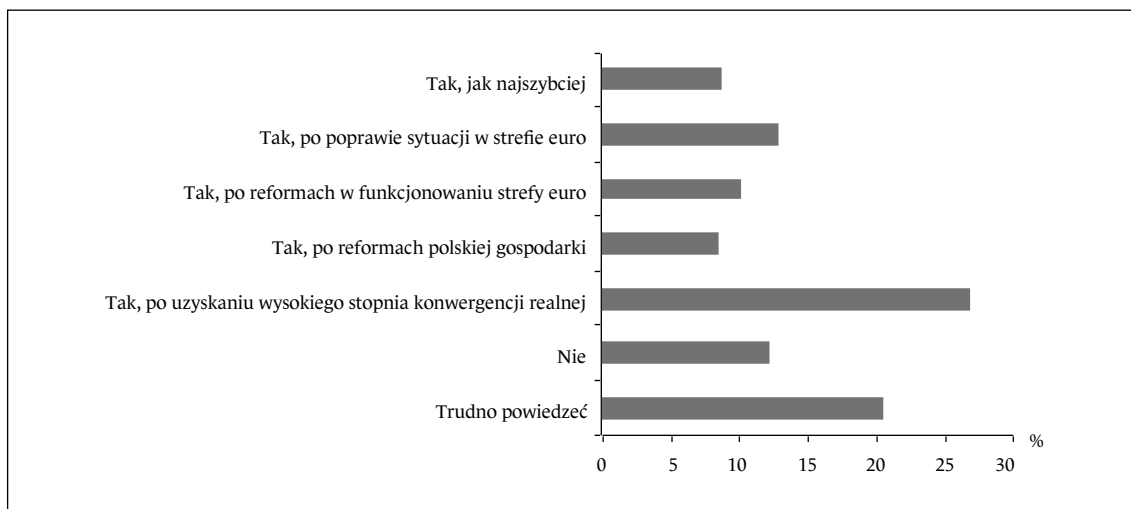

Pytanie: czy wymienione zagrożenia związane z przyjęciem euro będą miały wpływ na pozycję konkurencyjną Pana/Pani przedsiębiorstwa ? 1 – zdecydowanie nie, 2 – raczej nie, 3 – trudno powiedzieć, 4 – raczej tak, 5 – zdecydowanie tak.

Źródło: opracowanie na podstawie: Gorynia, Jankowska (2011).

Wykres 4

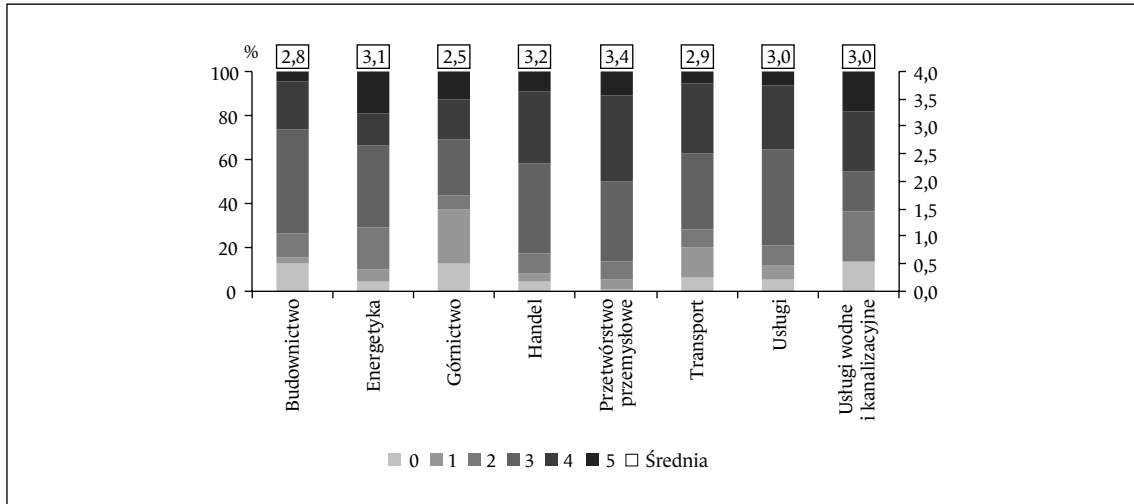
Skala akceptacji przez przedsiębiorstwa wejścia Polski do strefy euro (odsetek odpowiedzi)

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Wykres 5

Ocena konkurencyjności swoich wyrobów i usług na jednolitym rynku europejskim (odsetek odpowiedzi)

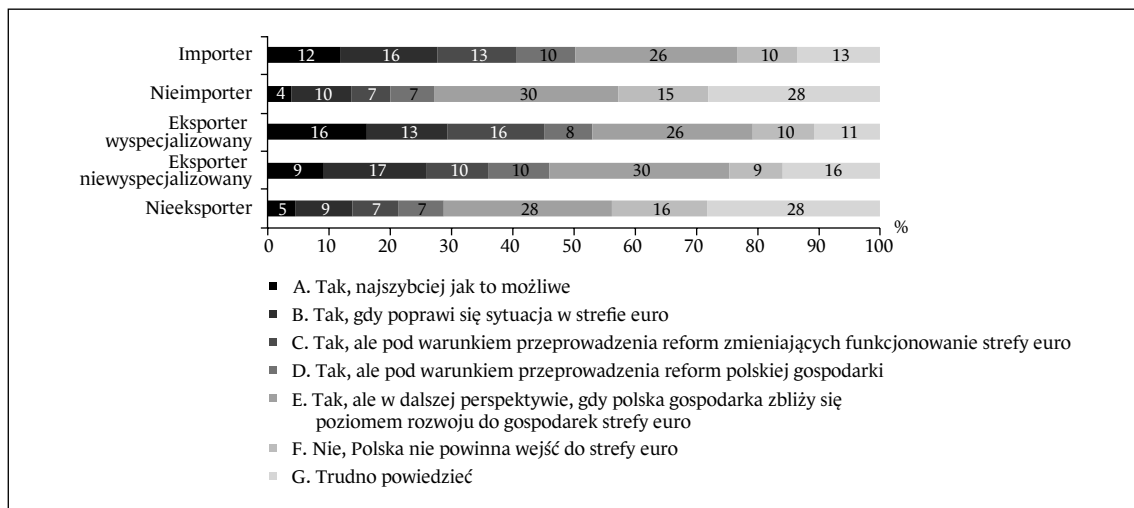

Uwaga: przedsiębiorstwa mogły ocenić konkurencyjność swoich wyrobów usług w skali od 0 (najniższa) do 5 (najwyższa ocena).

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Wykres 6

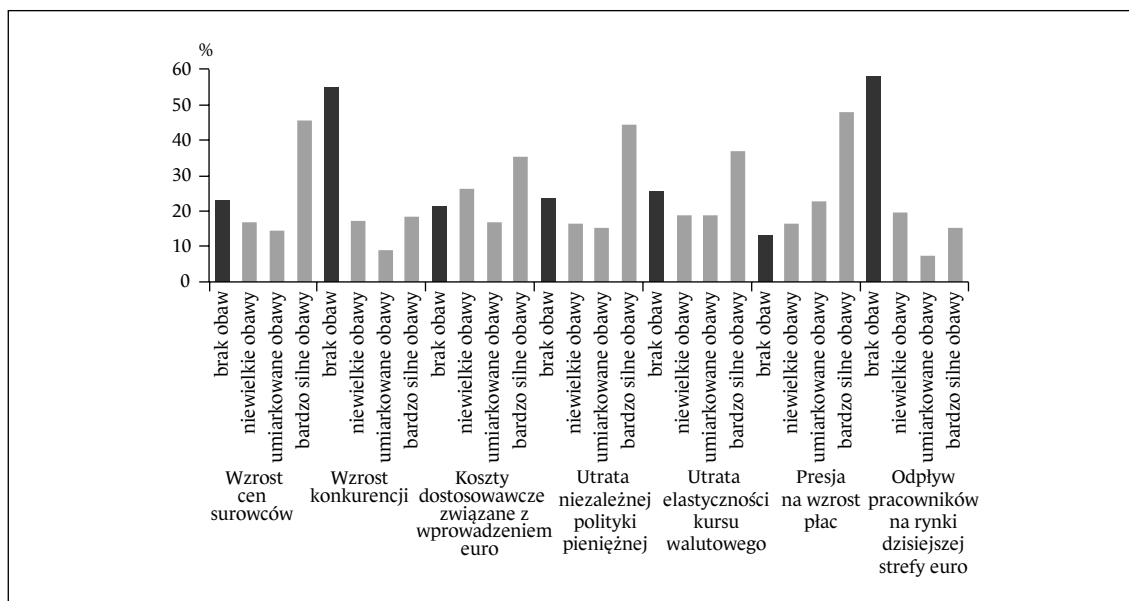
Skala akceptacji wejścia Polski do strefy euro według udziału przedsiębiorstw w handlu międzynarodowym (odsetek odpowiedzi)

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Wykres 7

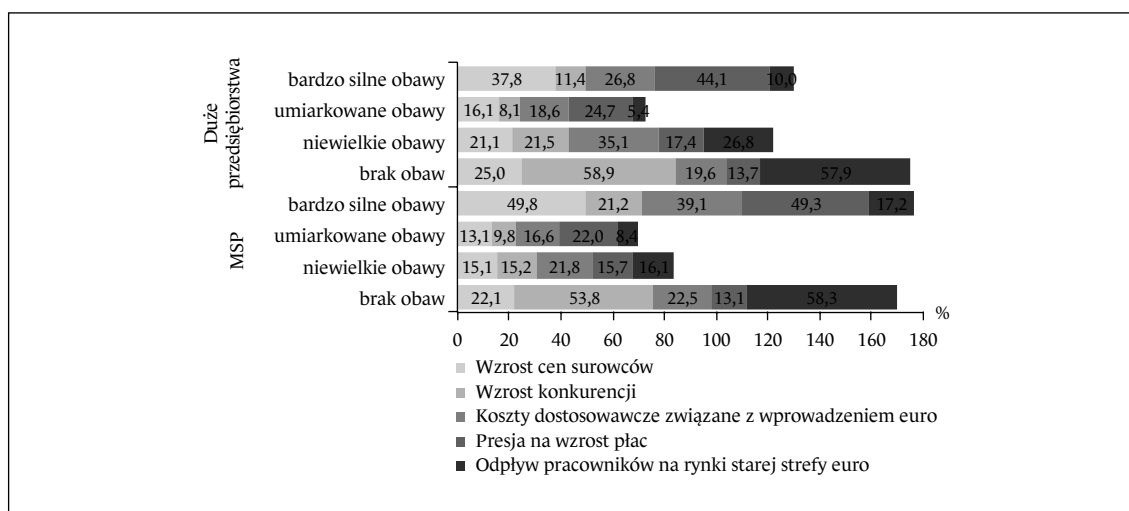
Ocena potencjalnych zagrożeń związanych z wejściem Polski do strefy euro (odsetek odpowiedzi)

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Wykres 8

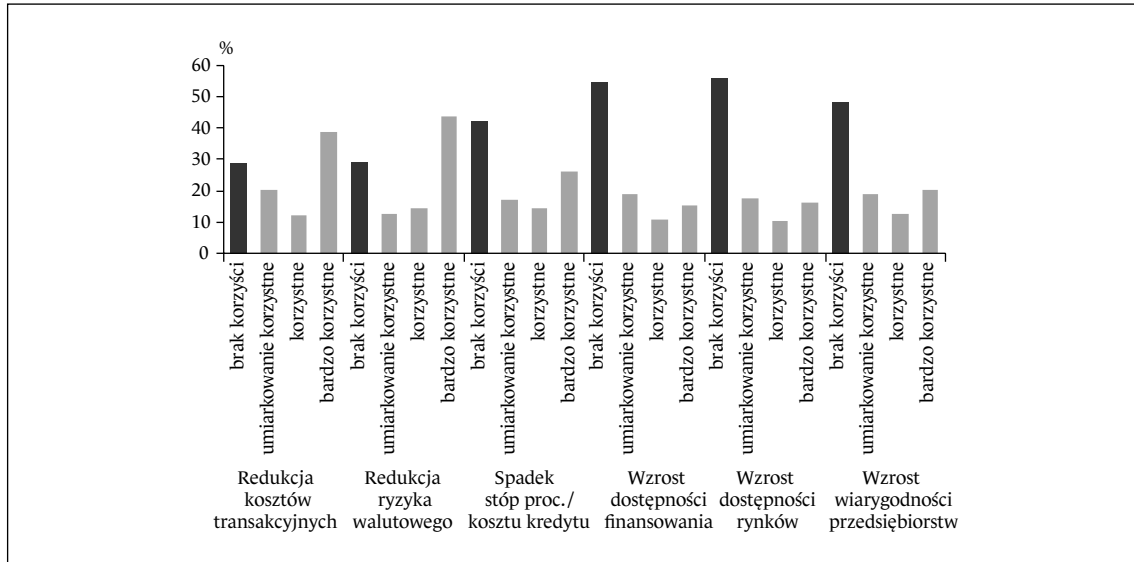
Ocena potencjalnych zagrożeń związanych z wejściem Polski do strefy euro (odsetek odpowiedzi)

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Wykres 9

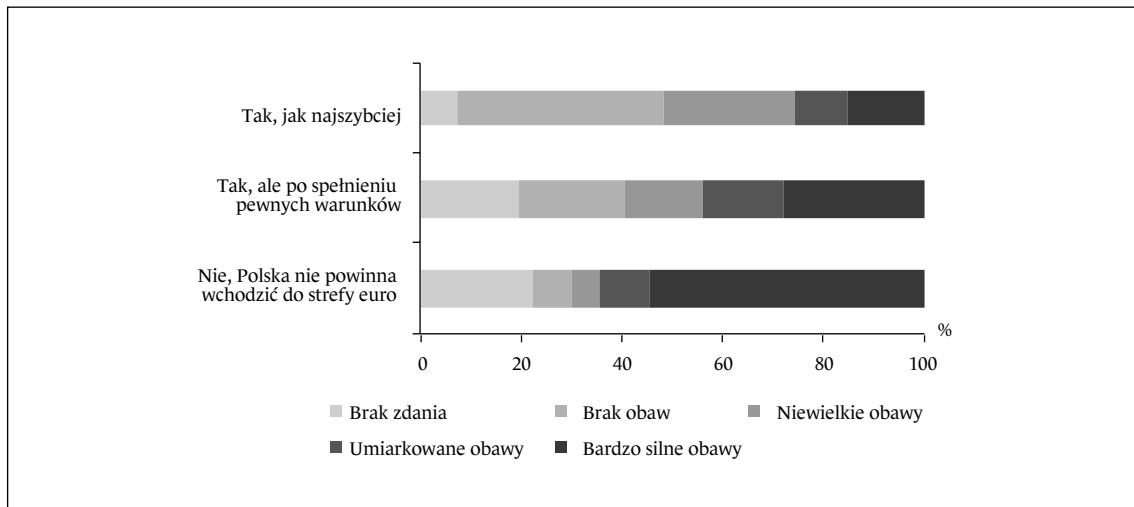
Ocena potencjalnych korzyści z wejścia Polski do strefy euro (odsetek odpowiedzi)

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Wykres 10

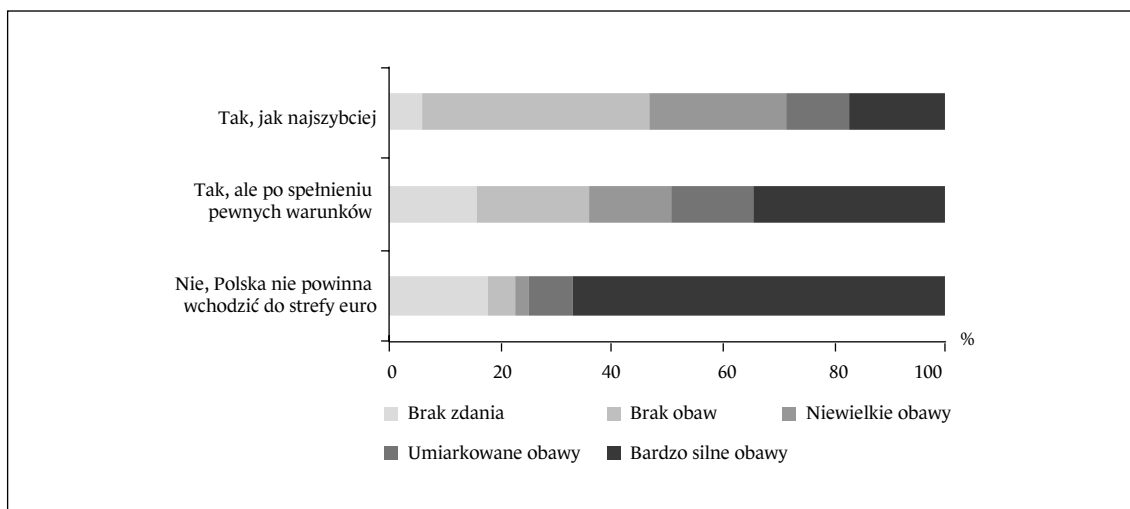
Ocena zagrożenia z powodu utraty elastycznego kursu walutowego – opinie przedsiębiorstw sklasyfikowanych według poparcia dla wejścia Polski do strefy euro

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Wykres 11

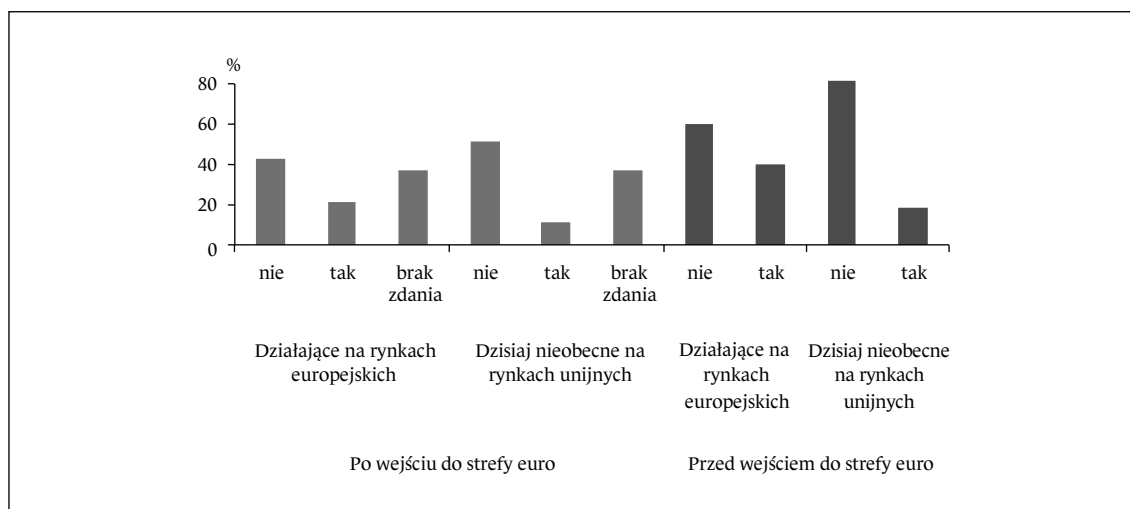
Ocena zagrożenia z powodu utraty niezależnej polityki pieniężnej – opinie przedsiębiorstw sklasyfikowanych według poparcia dla wejścia Polski do strefy euro

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Wykres 12

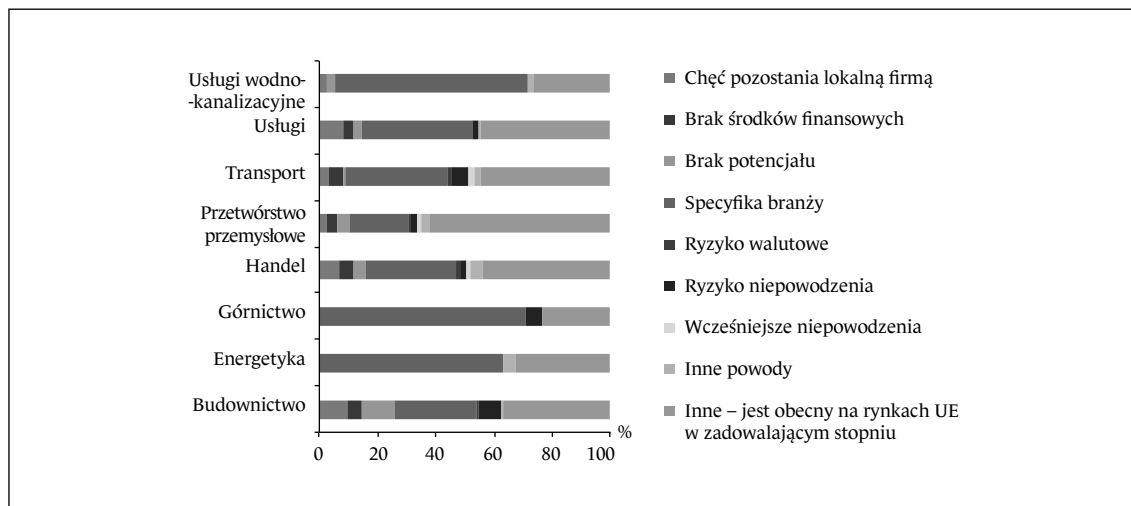
Plany ekspansji na rynki krajów strefy euro

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Wykres 13

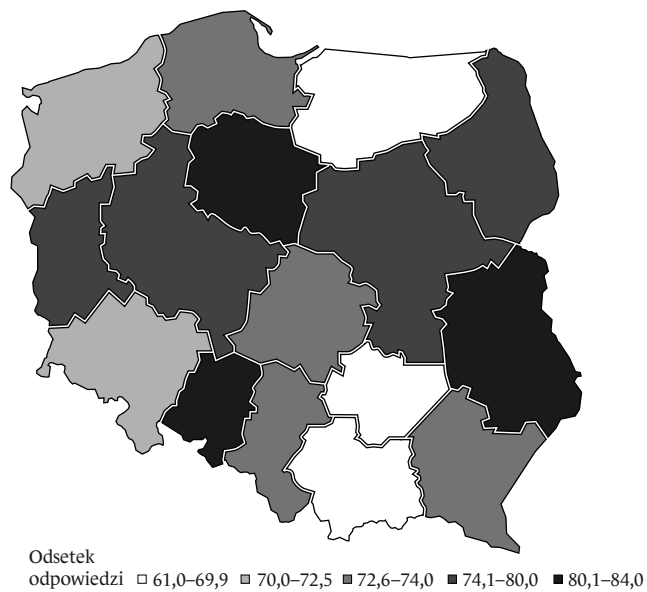
Przyczyny braku planów wejścia na rynki strefy euro lub zwiększania skali takiej działalności

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Rysunek 1

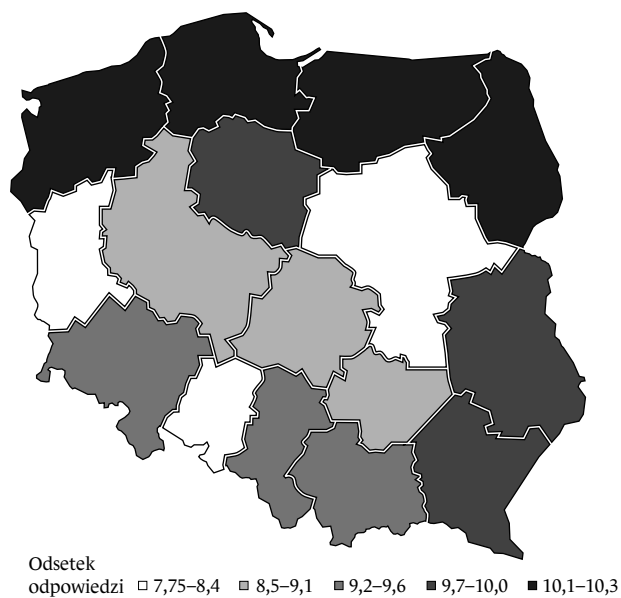
Skala akceptacji wejścia Polski do strefy euro

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Rysunek 2

Średnia ocena kosztów wynikających z wejścia Polski do strefy euro

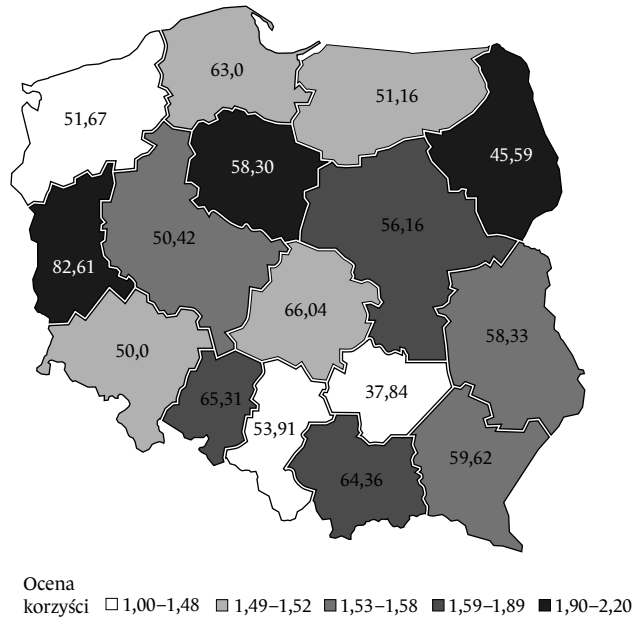

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Rysunek 3

Średnia ocena korzyści z ograniczenia kosztów transakcyjnych oraz odsetek firm rozliczających się w euro

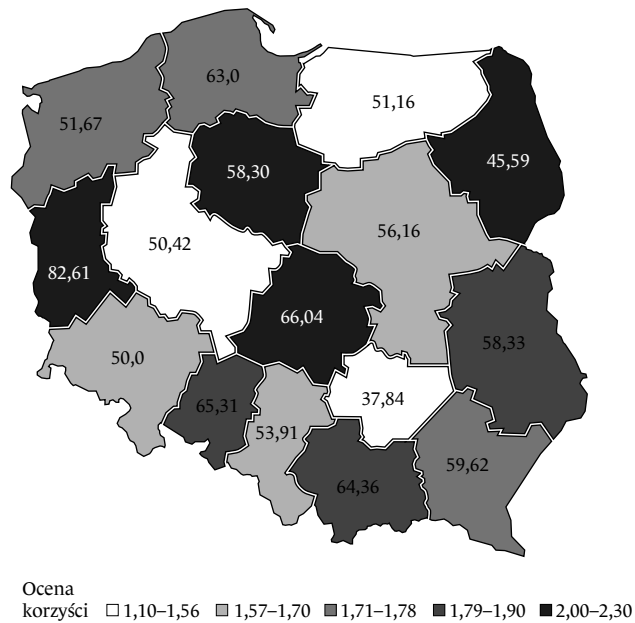

Uwaga: wartości na rysunku oznaczają odsetek przedsiębiorstw rozliczających się w euro.

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Rysunek 4

Średnia ocena korzyści z ograniczenia ryzyka walutowego oraz odsetek firm rozliczających się w euro

Uwaga: wartości na rysunku oznaczają odsetek przedsiębiorstw rozliczających się w euro.

Źródło: dane ankiety rocznej NBP.

Ankieta roczna NBP. Część dotycząca perspektyw wejścia Polski do strefy euro

---

Jaka część należności i zobowiązań przedsiębiorstwa była w 2012 r. nominowana w euro (w %)?

- A. Należności z tytułu dostaw i usług
- B. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług
- C. Zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek

Jaką część kosztów ogółem przedsiębiorstwa w 2012 r. stanowiły szacunkowo koszty transakcyjne (np. prowadzenie rachunków walutowych, koszty wymiany walut) dla transakcji w euro (w %)?

W razie braku rozliczeń w euro prosimy wpisać 0:

Jaką część kosztów ogółem przedsiębiorstwa stanowiły w 2012 r. koszty związane z potrzebą zabezpieczenia się przed ryzykiem walutowym związanym z walutą euro (w %)?

Czy z punktu widzenia przedsiębiorstwa Polska powinna wejść do strefy euro? Prosimy o wskazanie odpowiedzi, która jest najbliższa stanowisku przedsiębiorstwa:

- D. Tak, najszybciej, jak to możliwe
- E. Tak, gdy poprawi się sytuacja w strefie euro
- F. Tak, ale pod warunkiem przeprowadzenia reform zmieniających funkcjonowanie strefy euro
- G. Tak, ale pod warunkiem przeprowadzenia reform polskiej gospodarki
- H. Tak, ale w dalszej perspektywie, gdy polska gospodarka zbliży się poziomem rozwoju do gospodarek strefy euro
- I. Nie, Polska nie powinna wejść do strefy euro
- J. Trudno powiedzieć

Jakie korzyści przyniosłoby przedsiębiorstwu wejście Polski do strefy euro?

Prosimy o wpisanie oceny w skali od 0 do 3, gdzie 0 oznacza brak korzyści, a 3 – bardzo duże korzyści; -8 – trudno powiedzieć:

- A. Spadek kosztów transakcyjnych związanych z wymianą walut
- B. Spadek kosztów związanych z ryzykiem walutowym
- C. Spadek stóp procentowych i kosztów kredytu
- D. Lepszy dostęp do finansowania zewnętrznego
- E. Lepszy dostęp do zagranicznych rynków zbytu
- F. Lepsze postrzeganie przedsiębiorstwa dzięki wzrostowi wiarygodności kraju na arenie międzynarodowej
- G. Inne (*jakie*)

Wystąpienia jakich zagrożeń obawia się przedsiębiorstwo po wejściu Polski do strefy euro?

Prosimy o wpisanie oceny w skali od 0 do 3, gdzie 0 oznacza brak obaw, a 3 – bardzo silne obawy; -8 – trudno powiedzieć:

- H. Wzrost cen surowców, materiałów
- I. Wzrost konkurencji w obszarze działalności przedsiębiorstwa
- J. Koszty dostosowawcze związane z wprowadzeniem nowej waluty
- K. Utrata możliwości prowadzenia przez Polskę niezależnej polityki monetarnej
- L. Utrata elastycznego kursu walutowego jako stabilizatora konkurencyjności gospodarki polskiej
- M. Presja na wzrost płac

N. Odływ pracowników do przedsiębiorstw z krajów strefy euro

O. Inne (*jakie*)

Czy przedsiębiorstwo planuje w najbliższym okresie rozpocząć działalność lub zwiększyć skalę działalności w krajach strefy euro? [TAK/NIE]:

Jeśli przedsiębiorstwo nie planuje wchodzić lub zwiększać skali swojej działalności w krajach strefy euro, to co jest tego główną przyczyną?:

P. Chęć pozostania małym lub lokalnym przedsiębiorstwem

Q. Brak wystarczających środków finansowych

R. Brak wystarczającego potencjału (np. personelu, kwalifikacji)

S. Specyfika branży

T. Wysokie ryzyko walutowe

U. Wysokie ryzyko niepowodzenia

V. Przedsiębiorstwo próbowało wejść na rynki krajów strefy euro, ale działania te zakończyły się niepowodzeniem

W. Nie dotyczy

X. Inne (*jakie*)

Czy przedsiębiorstwo planuje rozpocząć działalność lub zwiększyć skalę działalności w krajach strefy euro po wprowadzeniu euro w Polsce? [TAK / NIE / TRUDNO POWIEDZIEĆ]:

Czy przedsiębiorstwo prowadzi działania zwiększające swoją efektywność lub konkurencyjność?:

A. Tak

B. Nie, ale przedsiębiorstwo zamierza przeprowadzić tego typu działania w najbliższym okresie

C. Nie i przedsiębiorstwo nie zamierza przeprowadzać tego typu działań w najbliższym okresie

---

Czy działania zwiększające efektywność i konkurencyjność przedsiębiorstwa, o których mowa w pytaniu poprzednim, związane są z perspektywą wstąpienia Polski do strefy euro? [TAK / NIE / NIE DOTYCZY]:

The prospects for euro adoption in Poland in the view of non-financial enterprises

---

Abstract

In recent years, the acceptance for the introduction of the euro in Poland was characterized by high volatility. After the Polish accession to the European Union, many companies were in favour of the idea of further integration. After the outbreak of the crisis in 2010, support for the conversion of the zloty to the euro diminished.

The NBP survey conducted in 2013 showed that among non-financial companies about 70% were conditionally interested in Polish full integration with the euro area. The euro-enthusiasts commonly depicted insufficient degree of convergence of Polish and euro area economies as well as the economic situation of the euro area as factors inhibiting our full integration.

The main benefits of the Polish accession to the euro area would be a reduction of transaction costs and exchange rate risk. In turn, the greatest concern among enterprises woke up possibility of rising prices of raw materials and upward pressure on wages.

Keywords: economic integration, EMU, survey data, euro